

Wizualny Przewodnik po Bakteriach Gram-dodatnich i Gram-ujemnych

Rozpoznawaj najważniejsze bakterie szybciej — według barwienia Grama, morfologii, kluczowych cech i powiązań klinicznych.

Gram-dodatnie

FIOLETOWE W BARWIENIU GRAMA

Gram-ujemne

RÓŻOWE W BARWIENIU GRAMA

MIKROBIOLOGIA • MORFOLOGIA • KLINIKA

*Małe bakterie.
Wielkie znaczenie.*

Informacje o materiale

© 2026 Wizualny Przewodnik po Bakteriach Gram-dodatnich i Gram-ujemnych. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Materiał jest przeznaczony wyłącznie do celów edukacyjnych i wspomagania nauki mikrobiologii. Nie zastępuje podręczników akademickich, oficjalnych wytycznych, diagnostyki laboratoryjnej ani oceny wykwalifikowanego specjalisty.

Informacje dotyczące chorób i cech klinicznych mają ułatwiać zapamiętywanie zależności mikrobiologicznych i nie powinny być wykorzystywane samodzielnie do diagnozowania ani leczenia pacjentów.

Zabrania się nieautoryzowanego kopiowania, rozpowszechniania, odsprzedaży lub publikowania materiału w całości lub części.

Spis treści

START

NA POCZĄTEK

- 00 — Okładka
- 01 — Informacje o materiale
- 02 — Spis treści
- 03 — Jak korzystać z przewodnika

MODUŁ 01

JAK CZYTAĆ BAKTERIE

- 04 — Wprowadzenie do modułu
- 05 — Gram-dodatnie czy Gram-ujemne?
- 06 — Barwienie metodą Grama krok po kroku
- 07 — Ściana komórkowa Gram+ i Gram-
- 08 — Morfologia i układ bakterii
- 09 — Wizualny algorytm rozpoznawania

MODUŁ 02

GRAM-DODATNIE ZIARNIAKI

- 10 — Wprowadzenie do modułu
- 11 — *Staphylococcus aureus*
- 12 — *S. epidermidis* i *S. saprophyticus*
- 13 — *Streptococcus pyogenes*
- 14 — *Streptococcus agalactiae*
- 15 — *Streptococcus pneumoniae*
- 16 — Paciorkowce *viridans*
- 17 — *Enterococcus*
- 18 — Tabela różnicująca
- 19 — Szybka powtórka

MODUŁ 03

GRAM-DODATNIE PAŁECZKI

- 20 — Wprowadzenie do modułu
- 21 — *B. anthracis* i *B. cereus*
- 22 — *Corynebacterium diphtheriae*
- 23 — *Listeria monocytogenes*
- 24 — *Clostridium perfringens*
- 25 — *Clostridium tetani*
- 26 — *Clostridium botulinum*
- 27 — *Clostridioides difficile*
- 28 — *Actinomyces* vs *Nocardia*
- 29 — Mapa porównawcza

MODUŁ 04

GRAM-UJEMNE
ZIARNIAKI I ZIARNIAKOPALĘCZKI

- 30 — Wprowadzenie do modułu
- 31 — *Neisseria meningitidis*
- 32 — *Neisseria gonorrhoeae*
- 33 — *Haemophilus influenzae*
- 34 — *Bordetella pertussis*
- 35 — *Moraxella catarrhalis*
- 36 — *Acinetobacter baumannii* i wyjątki
- 37 — Mapa różnicująca

MODUŁ 05

GRAM-UJEMNE PAŁECZKI

- 38 — Wprowadzenie do modułu
- 39 — *Escherichia coli*
- 40 — *Klebsiella pneumoniae*
- 41 — *Proteus mirabilis*
- 42 — *Salmonella* vs *Shigella*
- 43 — *Pseudomonas aeruginosa*
- 44 — *Vibrio cholerae*
- 45 — *Campylobacter jejuni*
- 46 — *Helicobacter pylori*
- 47 — *Bacteroides fragilis*
- 48 — Wielka tabela porównawcza
- 49 — Mapa końcowa + aktywna powtórka

Nie zapamiętuj list. Naucz się zauważać wzorce.

Mikrobiologia staje się prostsza, gdy przestajesz zapamiętywać oderwane fakty, a zaczynasz dostrzegać powtarzające się wzorce.

W tym przewodniku zawsze będziemy postępować według tej samej, prostej sekwencji:
GRAM → KSZTAŁT → UKŁAD → CECHA WYRÓŻNIAJĄCA → POWIĄZANIE KLINICZNE.

Nie musisz zapamiętać wszystkiego za pierwszym razem. Najpierw naucz się rozpoznawać grupę (Gram-dodatnie czy Gram-ujemne), a następnie zwracaj uwagę na cechy, które różnicują podobne bakterie.

Podczas powtórek zasłoń nazwę bakterii i spróbuj ją sobie przypomnieć wyłącznie na podstawie obrazu i kluczowych wskazówek.

Jak pracować z każdą kartą?

- 1 Spójrz na obraz.
- 2 Określ Gram i morfologię.
- 3 Znajdź cechę wyróżniającą.
- 4 Połącz ją z najważniejszym kontekstem klinicznym.
- 5 Spróbuj rozpoznać bakterię bez patrzenia na nazwę.

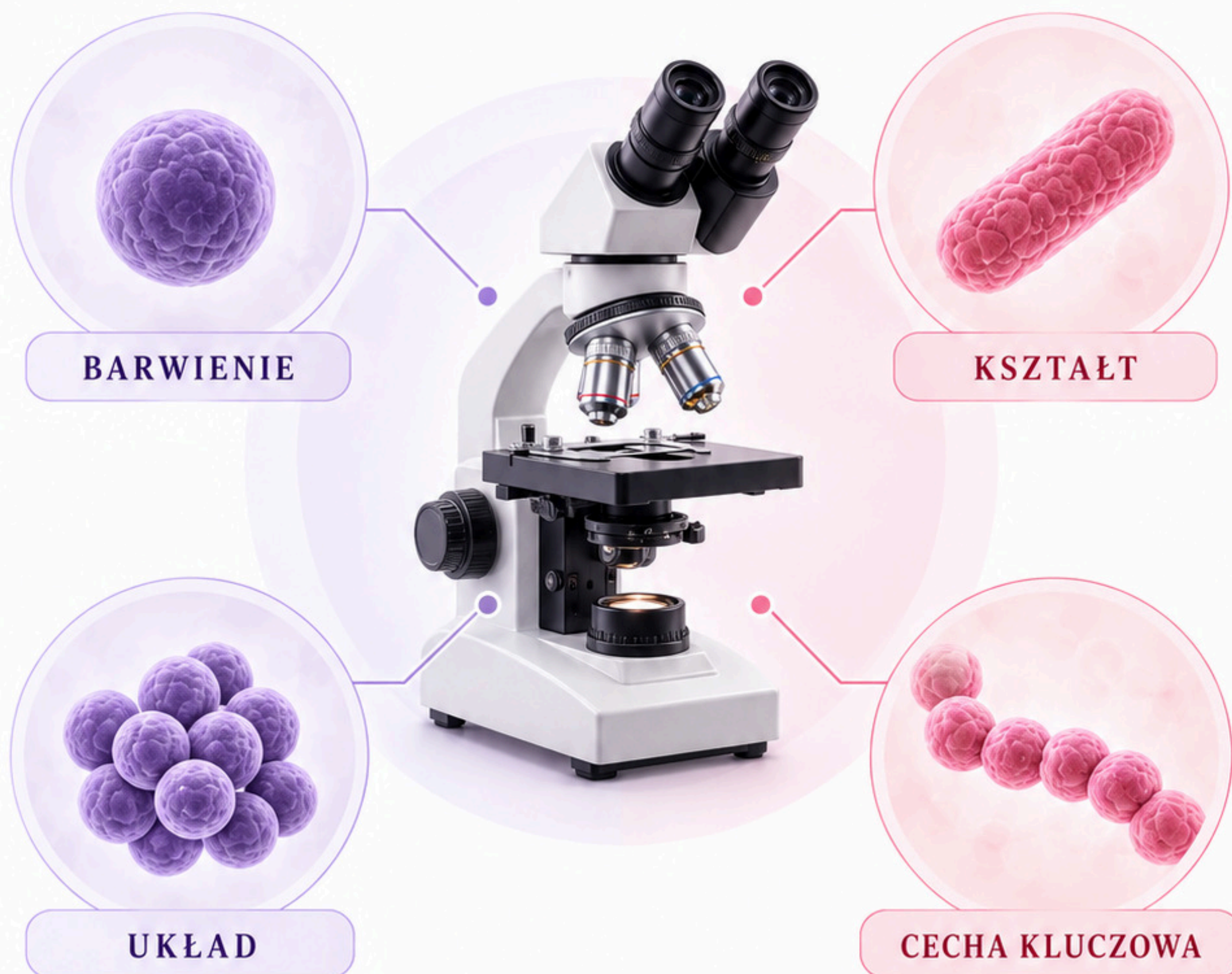

Powiązanie kliniczne to skojarzenie, które pomaga zapamiętać daną bakterię i zrozumieć jej znaczenie w praktyce medycznej. Nie jest to odosobnione kryterium diagnostyczne, lecz element szerszego obrazu.

Jak czytać bakterie

Gram → morfologia → układ → cechy różnicujące

Zanim zaczniesz zapamiętywać konkretne gatunki,
naucz się patrzeć na bakterie jak na zestaw wskazówek.

Pierwszy podział: Gram-dodatnie czy Gram-ujemne?

Wynik barwienia Grama to pierwszy, kluczowy trop w identyfikacji bakterii. Dzieli bakterie na dwie główne grupy, które różnią się budową ściany komórkowej i kilkoma ważnymi cechami.

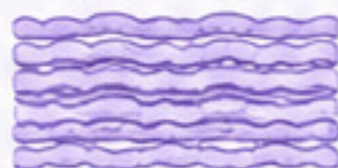
GRAM-DODATNIE

FIOLETOWE PO BARWIENIU GRAMA

Kolor po barwieniu:
fioletowy

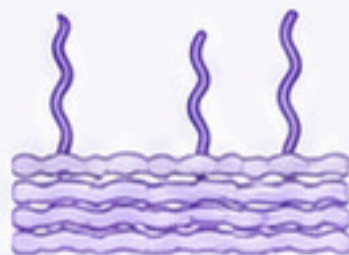
Peptydoglikan:
gruba warstwa

Błona zewnętrzna:
brak

Kwasy tejchojowe:
obecne

Pierwsza myśl:
fioletowe — sprawdź
kształt i układ

Zapamiętaj

Gram mówi Ci,
od której gałęzi
drzewa klasyfikacji
zacząć — nie podaje
jeszcze nazwy
bakterii.

GRAM-UJEMNE

RÓŻOWE/CZERWONE PO BARWIENIU GRAMA

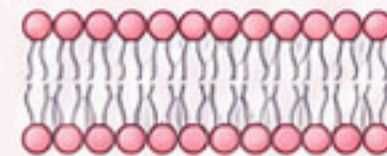
Kolor po barwieniu:
różowy/czerwony

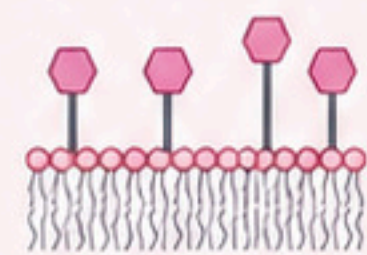
Peptydoglikan:
cienka warstwa

Błona zewnętrzna:
obecna

LPS:
obecny w błonie
zewnętrznej

Pierwsza myśl:
różowe — sprawdź
kształt i układ

Przykładowe kształty i układy

ziarniaki w gronach
(np. *Staphylococcus*)

ziarniaki w łańcuszkach
(np. *Streptococcus*)

pałeczki
(np. *Corynebacterium*)

Przykładowe kształty i układy

dwoinki
(np. *Neisseria*)

pałeczki
(np. *Escherichia coli*)

ziarniakopałeczki
(np. *Haemophilus*)

zakrzywione pałeczki
(np. *Vibrio*, *Campylobacter*)

Niektóre bakterie mogą barwić się słabo, zmiennie lub wymagać innych technik; ten przewodnik skupia się na najważniejszych wzorcach dydaktycznych.

Dlaczego jedne bakterie są fioletowe, a inne różowe?

Różnice w budowie ściany komórkowej sprawiają, że bakterie w odmienny sposób reagują na kolejne etapy barwienia Grama. Poznaj, jak przebiega ten proces krok po kroku.

1 — Fiolet krystaliczny

Obie grupy początkowo barwią się na fioletowo.

2 — Płyn Lugola

Jod tworzy kompleks z fioletem krystalicznym.

3 — Odbarwianie alkoholem / alkoholem-acetonem

To moment decydujący!

Gram+ zatrzymują kompleks barwnika dzięki grubej warstwie peptydoglikanu.

Gram– tracą fioletowe zabarwienie podczas odbarwiania.

4 — Safranina / barwnik kontrastowy

Gram– przyjmują kolor różowy/czerwony.

Gram+ pozostają fioletowe.

Zapamiętaj

FIOLETOWE = GRAM+

RÓŻOWE = GRAM–

Pułapka

Zbyt długie lub nieprawidłowe odbarwianie może wpłynąć na obraz preparatu. Wynik należy zawsze interpretować łącznie z morfologią i kontekstem laboratoryjnym.

Wynik barwienia Grama

Gram-dodatnie

fioletowe po barwieniu Grama

Gram-ujemne

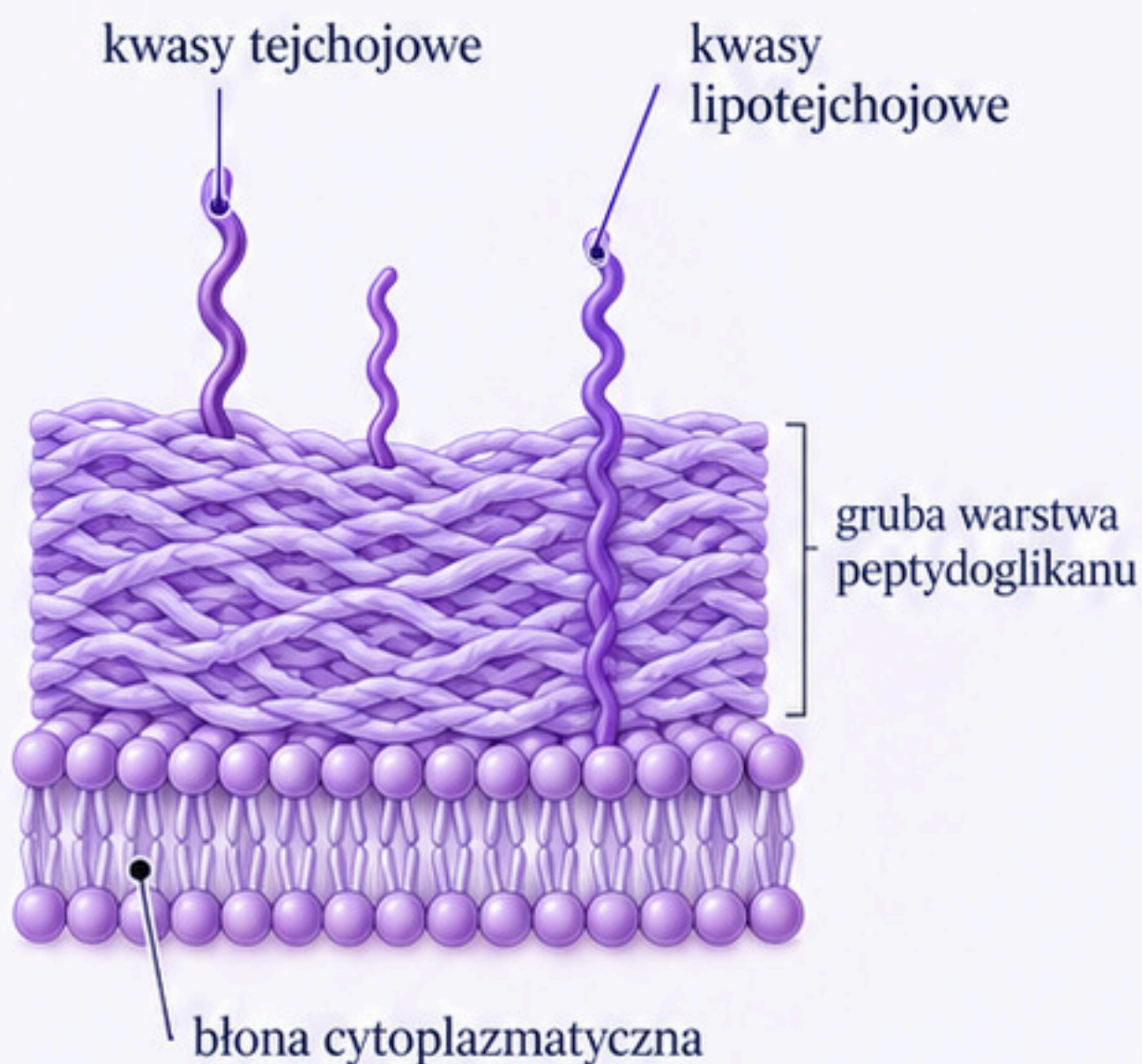
różowe po barwieniu Grama

To budowa osłony komórkowej tworzy różnicę

Różnice w budowie ściany i błon komórkowych decydują o wyniku barwienia Grama i mają istotne znaczenie dla właściwości oraz wrażliwości bakterii na różne czynniki.

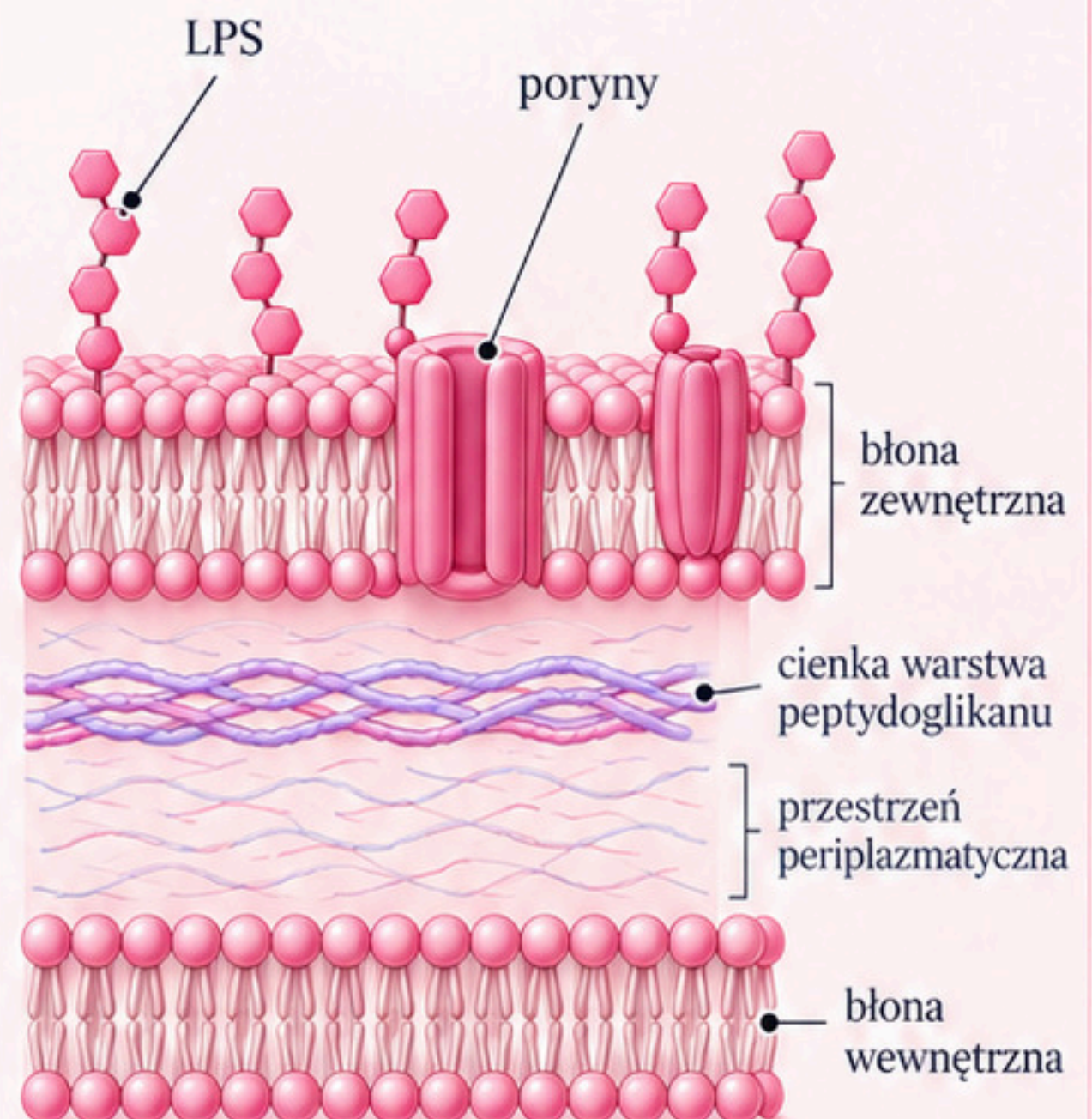
GRAM-DODATNIE

brak błony zewnętrznej

Dużo peptydoglikanu → zatrzymanie kompleksu fioletu krystalicznego.

GRAM-UJEMNE

LPS, czyli lipopolisacharyd, jest charakterystycznym składnikiem błony zewnętrznej bakterii Gram-ujemnych. Jego część lipidowa — lipid A — odpowiada za działanie endotoksyny.

Nie musisz pamiętać wszystkiego

Gram+ = gruby peptydoglikan.

Gram- = cienki peptydoglikan + błona zewnętrzna.

Gram- = LPS.

Po kolorze spójrz na kształt

Wynik barwienia Grama to pierwszy trop w identyfikacji bakterii. Kolejnymi wskazówkami są morfologia (kształt) i sposób ułożenia komórek.

Ziarniaki

Okrągłe komórki.

Pałeczki

Wydłużone komórki.

Ziarniakopałeczki

Forma pośrednia między ziarniakiem a pałeczką.

Dwoinki

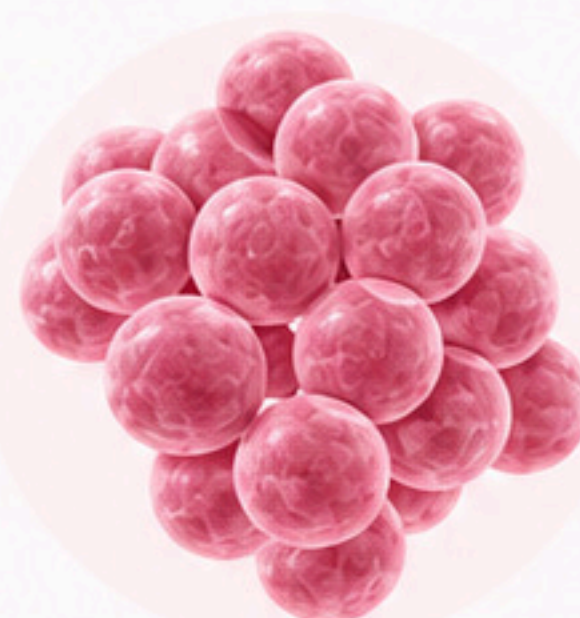
Komórki występują parami.
Neisseria; pneumokoki

Łańcuszki

Komórki ułożone jedna za drugą.
paciorkowce

Grona

Układ przypominający kiść winogron.
gronkowce

Inne charakterystyczne formy:

zakrzywione pałeczki → *Vibrio*

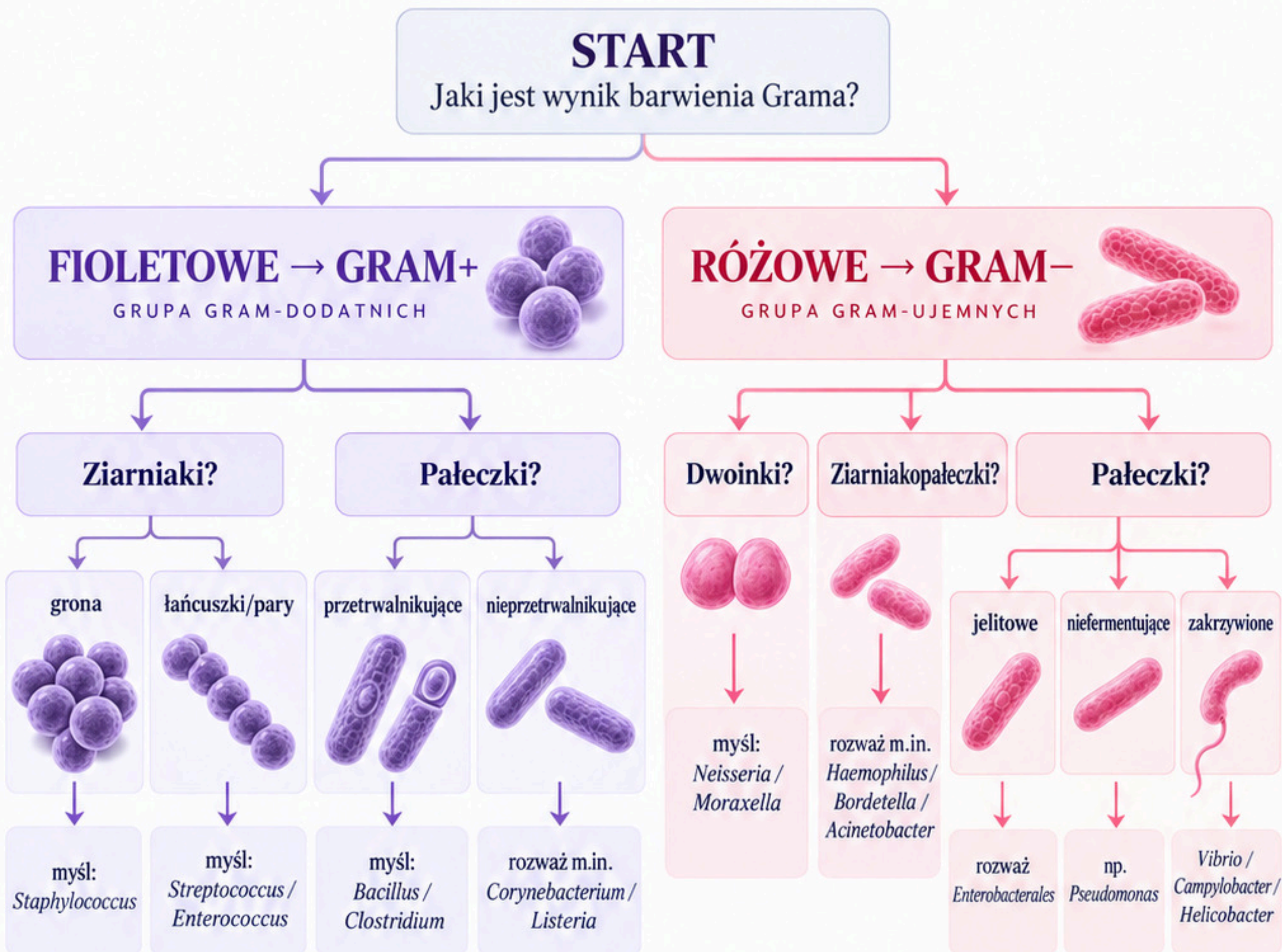
spiralne/zakrzywione → *Campylobacter, Helicobacter*

Ważne

Sam kształt nie identyfikuje bakterii. Jest wskazówką, którą łączymy z Gramem i cechami różnicującymi.

Od preparatu do właściwej grupy — mapa decyzji

Pomocne cechy w dalszym różnicowaniu

Nie ucz się tego schematu jako diagnozy. Używaj go jako mapy, która ogranicza liczbę możliwości.

Twój schemat na kolejne strony

1. Gram → 2. Kształt → 3. Układ → 4. Test/cecha wyróżniająca → 5. Powiązanie kliniczne

Gram-dodatnie ziarniaki

Grona, łańcuszki, pary → naucz się rozpoznawać najważniejsze wzorce

Gram-dodatnie ziarniaki często wyglądają podobnie na pierwszy rzut oka. Kluczem nie jest zapamiętywanie nazw w oderwaniu od siebie, lecz rozpoznanie kilku powtarzalnych punktów decyzyjnych.

W tym module nauczysz się rozróżniać najważniejsze gronkowce, paciorkowce i enterokoki.

GRONA

Staphylococcus

Komórki ułożone w nieregularne grona przypominające kiść winogron.

ŁAŃCUSZKI / PARY

Streptococcus

Komórki ułożone w łańcuszki, czasem występują również w parach.

PARY / KRÓTKIE ŁAŃCUSZKI

Enterococcus

Komórki najczęściej występują w parach, czasem w krótkich łańcuszkach.

Twój schemat nauki w tym module

1. GRAM+ → 2. ZIARNIAK → 3. UKŁAD → 4. KATALAZA → 5. KOLEJNY TEST

W tym module krok po kroku nauczysz się rozpoznawać najważniejsze wzorce układu ziarniaków i różnicować główne grupy: gronkowce, paciorkowce i enterokoki.

Staphylococcus aureus

Gronkowiec złocisty — katalaza (+), koagulaza (+)

Staphylococcus aureus jest jednym z najważniejszych klinicznie gronkowców. Typowy punkt różnicujący to dodatni test koagulazowy.

Jak go rozpoznać?

Gram

dodatni

Kształt

ziarniak

Układ

grona
przypominające
kiść winogron

Katalaza

dodatnia

Koagulaza

dodatnia

Hemoliza

często β

Pigment

często złocisty

Test koagulazowy (+)

widoczne tworzenie skrzepu

Najważniejsze powiązania kliniczne

Skóra i tkanki miękkie

ropnie, czyraki,
zakażenia ran

Krew i serce

bakteriemia,
zapalenie wsierdza

Płuca

zapalenie płuc,
szczególnie w określonych
sytuacjach klinicznych

Toksyny

zatrucie pokarmowe,
zespół wstrząsu toksycznego,
zespół oparzonej skóry

To najważniejsze, typowe powiązania kliniczne — nie jest to pełna lista możliwych zakażeń.

Zapamiętaj!

***S. aureus* = GRONA +
KATALAZA (+) + KOAGULAZA (+)**

Pułapka egzaminacyjna

Gronkowce są katalazo-dodatnie. Test koagulazowy pomaga odróżnić *S. aureus* od typowych gronkowców koagulazo-ujemnych.

S. epidermidis vs *S. saprophyticus*

Dwa ważne gronkowce koagulazo-ujemne

Oba:

Gram-dodatnie
ziarniaki

grona

katalaza (+)

koagulaza (-)

Staphylococcus epidermidis

częsty składnik mikrobioty skóry

tworzenie biofilmu

klasycznie związany z materiałami
i urządzeniami medycznymi

koagulaza (-)

klasycznie wrażliwy na nowobiocynę
w testach różnicujących

Najważniejsze skojarzenia kliniczne

zakażenia
cewników

zakażenia
protez

zakażenia sztucznych
zastawek i innych
implantów

Zapamiętaj:

EPIDERMIDIS → skóra + BIOFILM + urządzenia

Staphylococcus saprophyticus

koagulaza (-)

klasycznie oporny na nowobiocynę

szczególnie kojarzony z zakażeniami
dróg moczowych

Najważniejsze skojarzenie kliniczne

ZUM u młodych,
aktywnych seksualnie
kobiet
(klasyczne skojarzenie
dydaktyczne)

Zapamiętaj:

SAPROPHYTICUS → UKŁAD MOCZOWY

Najważniejsze różnice w skrócie

Cecha	<i>S. epidermidis</i>	<i>S. saprophyticus</i>
Koagulaza	—	—
Biofilm	bardzo ważny	mniej charakterystyczny
Klasyczne skojarzenie	urządzenia medyczne	ZUM
Nowobiocyna	wrażliwy	oporny

Wybrane testy fenotypowe mają znaczenie głównie dydaktyczne; w praktyce laboratoryjnej identyfikacja może opierać się na nowocześniejszych metodach.

Streptococcus pyogenes

Paciorkowiec grupy A

Gram+ • ziarniaki w łańcuszkach • katalaza (–) • β -hemoliza

Profil mikrobiologiczny

Gram:
dodatni

Morfologia:
ziarniaki

Układ:
łańcuszki

Katalaza:
ujemna

Hemoliza:
 β

Grupa
Lancefielda:

i β -hemoliza oznacza całkowitą hemolizę krwinek wokół kolonii na podłożu z krwią.

Najważniejsze zakażenia

Powikłania, które trzeba znać

GORĄCZKA REUMATYCZNA

może wystąpić po zakażeniu gardła wywołanym przez GAS.

POINFEKCYJNE KŁĘBUSZKOWE ZAPALENIE NEREK

może wystąpić po określonych zakażeniach gardła lub skóry.

Zapamiętaj – kluczowy schemat

PYOGENES

A

β -hemoliza

gardło + skóra

Nazwa „pyogenes”, przynależność do grupy A, typ hemolizy oraz najczęstsze lokalizacje zakażeń to najważniejsze elementy, które warto zapamiętać.

Streptococcus agalactiae

Paciorkowiec grupy B

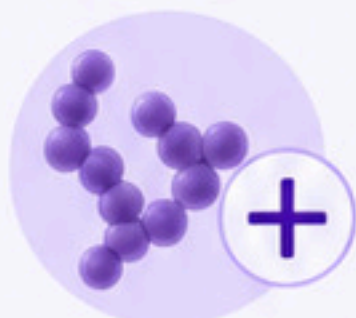
Kluczowe skojarzenie: noworodki i ciąża

Streptococcus agalactiae

Profil

Gram:
dodatni

Morfologia:
ziarniaki
w łańcuszkach

Katalaza:
ujemna

Hemoliza:
zwykle β

Grupa Lancefielda:
B

Najważniejsze skojarzenie

Ciąża

Poród

Noworodek

Streptococcus agalactiae może kolonizować przewód pokarmowy i drogi rodne. Jest szczególnie ważny w kontekście ciąży oraz zakażeń noworodkowych.

Najczęstsze skojarzenia kliniczne:

- 1 sepsa noworodków
- 2 zapalenie płuc u noworodków
- 3 zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych u noworodków

Jak odróżnić od *S. pyogenes*?

Cecha	<i>S. pyogenes</i>	<i>S. agalactiae</i>
Grupa	A	B
Typowe skojarzenie	gardło/skóra	ciąża/noworodek
CAMP	ujemny	dodatni

Test CAMP to klasyczny test wykorzystywany dydaktycznie do rozpoznawania *S. agalactiae* na podstawie nasilenia hemolizy w obecności *S. aureus*.

Mnemotechnika

AGALACTIAE = B = BABY

Paciorkowiec grupy B – ważny dla noworodków i ciąży.

Streptococcus pneumoniae

Lancetowate dwójniki i α -hemoliza

Streptococcus pneumoniae (pneumokok) to Gram-dodatnia bakteria otoczkowa, która najczęściej występuje w postaci lancetowatych dwoinek i jest ważnym czynnikiem zakażeń układu oddechowego, ucha, zatok oraz opon mózgowo-rdzeniowych.

Profil mikrobiologiczny

Streptococcus pneumoniae

lancetowate dwójniki
z otoczką

Gram: dodatni

Morfologia: lancetowate dwójniki

Katalaza: ujemna

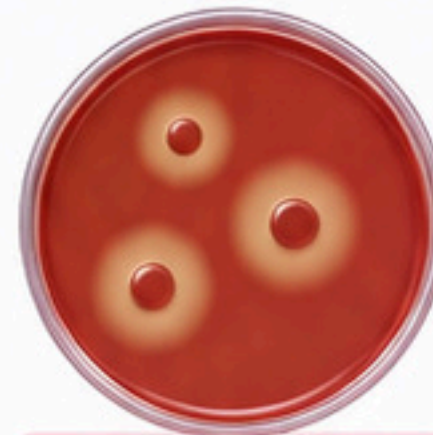
Hemoliza: α

Otoczka: obecna i istotna

Co oznacza α -hemoliza?

α -hemoliza daje zielonkawe zabarwienie wokół kolonii wynikające z częściowej przemiany hemoglobiny.

β = pełna hemoliza
(przezroczyste strefy wokół kolonii)

α = zielonkawe zabarwienie
(częściowa hemoliza)

Najważniejsze powiązania kliniczne

Pluca

pozaszpitalne
zapalenie płuc

Ucho

zapalenie ucha
środkowego

Zatoki

zapalenie zatok

Opony mózgowo-rdzeniowe

bakteryjne
zapalenie opon

Klasyczne cechy różnicujące

Optochina:
wrażliwy
(strefa zahamowania wzrostu)

Rozpuszczalność w żółci:
dodatnia
(liza komórek w obecności żółci)

Te cechy są szczególnie przydatne do klasycznego odróżniania pneumokoka od paciorkowców viridans.

Zapamiętaj najważniejsze!

PNEUMONIAE → dwójniki + otoczką + α -hemoliza

Paciorkowce z grupy viridans

α -hemoliza, jama ustna i zastawki

i Viridans to **grupa**, a nie pojedynczy gatunek.

Profil ogólny

Paciorkowce *viridans* obejmują kilka gatunków bytujących m.in. w jamie ustnej. W nauce klinicznej szczególnie ważne są ich związki z próchnicą i podostrym zapaleniem wsierdza.

Gram:
dodatnie ziarniaki

Układ:
łańcuszki

Katalaza:
ujemna

Hemoliza:
często α

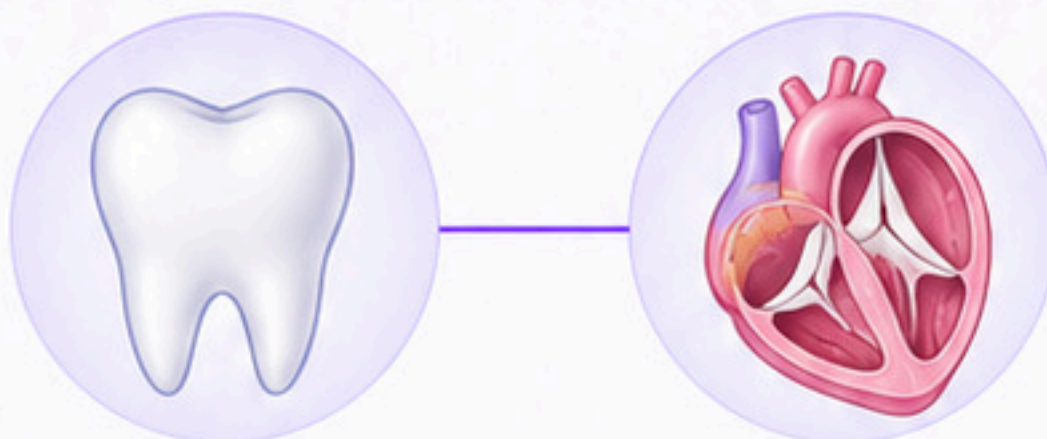
Typowe środowisko:
jama ustna

Dwa skojarzenia, które warto znać

ZĘBY

Niektóre gatunki, szczególnie z grupy *S. mutans*, mają znaczenie w rozwoju próchnicy.

SERCE

Bakteriemia po uszkodzeniu błon śluzowych może wiązać się z zapaleniem wsierdza, zwłaszcza na wcześniej uszkodzonych zastawkach.

Viridans vs pneumokok

Cecha	Viridans	<i>S. pneumoniae</i>
α -hemoliza	często	tak
Optochina	oporne	wrażliwy
Rozpuszczalność w żółci	nie	tak
Typowy układ	łańcuszki	lancetowate dwoinki
Otoczka	brak typowej grubej otoczki pneumokokowej	istotna

Twój schemat na tę stronę

1.

VIRIDANS

2.

jama ustna

3.

zęby + zastawki

Enterococcus

Jelitowy Gram-dodatni ziarniak o dużej odporności środowiskowej

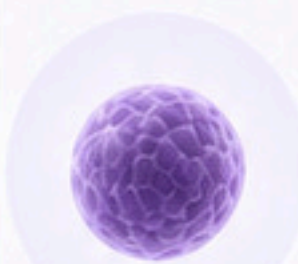
Najważniejsze gatunki: *E. faecalis* i *E. faecium*.

Profil

Gram:
dodatni

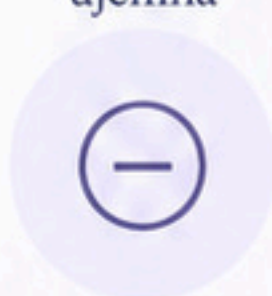
Morfologia:
ziarniaki

Układ:
pary lub krótkie łańcuszki

Katalaza:
zasadniczo ujemna

Hemoliza:
zmienna

Enterococcus

Gdzie naturalnie występuje?

Przewód pokarmowy

Enterokoki są częścią prawidłowej mikrobioty przewodu pokarmowego, ale mogą stać się patogenami oportunistycznymi.

Najważniejsze powiązania kliniczne

Układ moczowy

zakażenia dróg moczowych

Krew

bakteriemia

Serce

zapalenie wsierdzia

Szpital

ważne zakażenia związane z opieką zdrowotną

Dlaczego są ważne?

Enterokoki mogą wykazywać istotną oporność na antybiotyki. Szczególną uwagę zwraca się na szczepy odporne na wankomycynę, określane skrótem VRE.

Klasyczne cechy laboratoryjne

- tolerancja żółci
- zdolność wzrostu w obecności wysokiego stężenia NaCl
- dodatni test hydrolizy eskuliny w klasycznych schematach identyfikacyjnych.

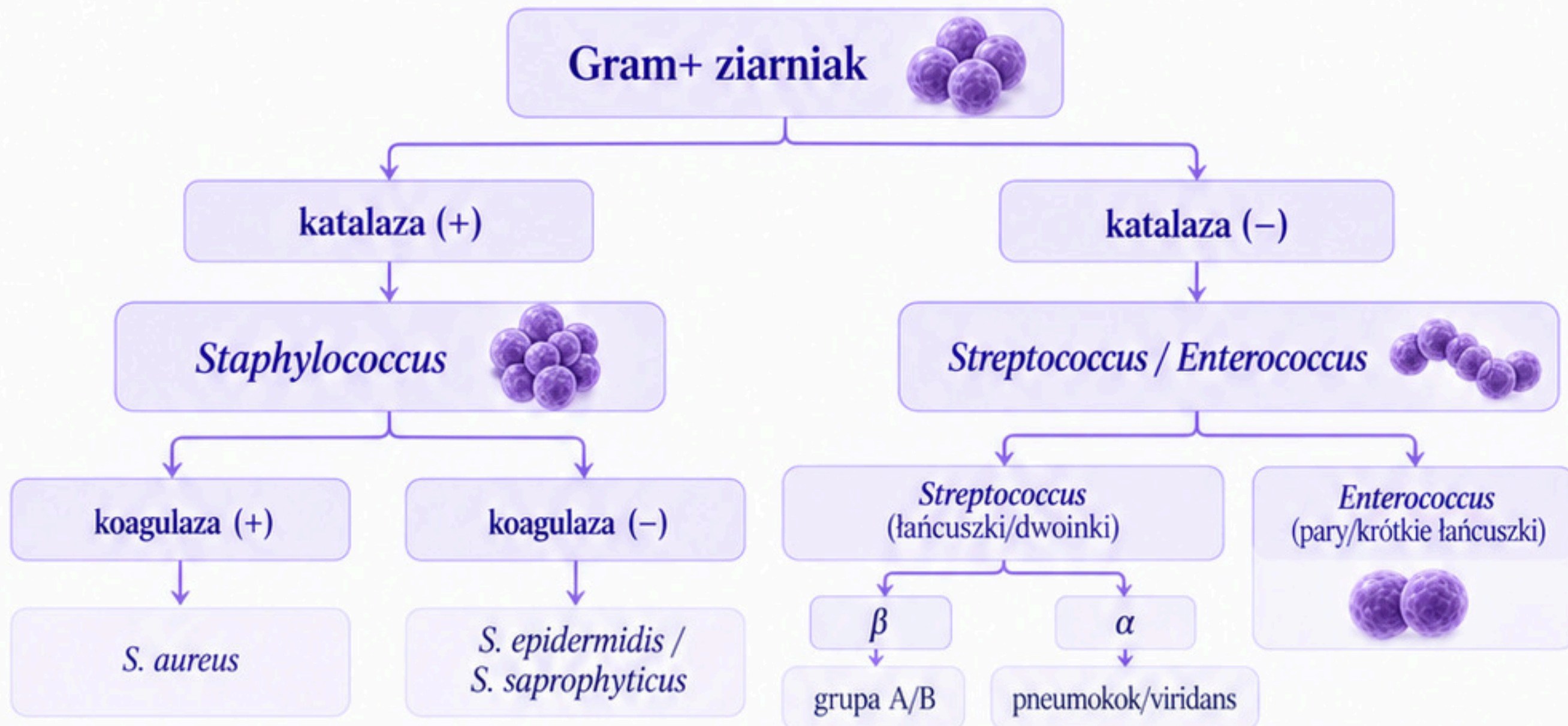

Zapamiętaj

ENTERO → jelito → **ZUM** + szpital + wsierdzie

Gram-dodatnie ziarniaki — jedna tabela, najważniejsze różnice

Gram+ ziarniak

Bakteria		Układ	Katalaza	Kluczowy test/cecha	Hemoliza	Najważniejsze skojarzenie
<i>S. aureus</i>		grona	+	koagulaza +	często β	ropnie, skóra, toksyny
<i>S. epidermidis</i>		grona	+	koagulaza –, biofilm	zwykle γ	protezy, cewniki
<i>S. saprophyticus</i>		grona	+	koagulaza –, nowobiocyna R	zwykle γ	ZUM
<i>S. pyogenes</i>		łańcuszki	–	grupa A	β	gardło, skóra
<i>S. agalactiae</i>		łańcuszki	–	grupa B, CAMP +	β	noworodki
<i>S. pneumoniae</i>		dwoinki	–	optochina S, otoczka	α	płuca, opony
<i>Viridans</i>		łańcuszki	–	optochina R	α	zęby, wsierdzie
<i>Enterococcus</i>		pary/łańcuszki	–	żółć/eskulina	zmienna	ZUM, szpital

S = wrażliwy
R = oporny
γ = brak hemolizy

Sprawdź, czy rozpoznajesz wzorzec

Nie czytaj odpowiedzi od razu — najpierw przejdź przez: Gram → układ → test → skojarzenie

A Rozpoznaj bakterię

Przeczytaj opis przypadku i spróbuj rozpoznać, która bakteria najlepiej pasuje do wzorca.

Przypadek 1

Gram-dodatnie ziarniki w gronach. Katalaza dodatnia. Koagulaza dodatnia. Pacjent ma ropień skóry.

Jaka bakteria najlepiej pasuje do wzorca?

Staphylococcus aureus

Przypadek 2

Gram-dodatnie ziarniki. α -hemoliza. Lancetowate dwójki. Istotna otoczka.

Co rozpoznajesz?

Streptococcus pneumoniae

Przypadek 3

Gram-dodatnie ziarniki w łańcuszkach. β -hemoliza. Grupa B. Najważniejszy kontekst: noworodek.

Jaka bakteria najlepiej pasuje do wzorca?

Streptococcus agalactiae

Przypadek 4

Koagulazo-ujemny gronkowiec. Tworzy biofilm. Zakażenie związane z protezą lub cewnikiem.

Co rozpoznajesz?

Staphylococcus epidermidis

B Jedno hasło → jedna bakteria

Dopasuj każdą wskazówkę do właściwej bakterii. Najpierw spróbuj z pamięci, potem sprawdź odpowiedzi.

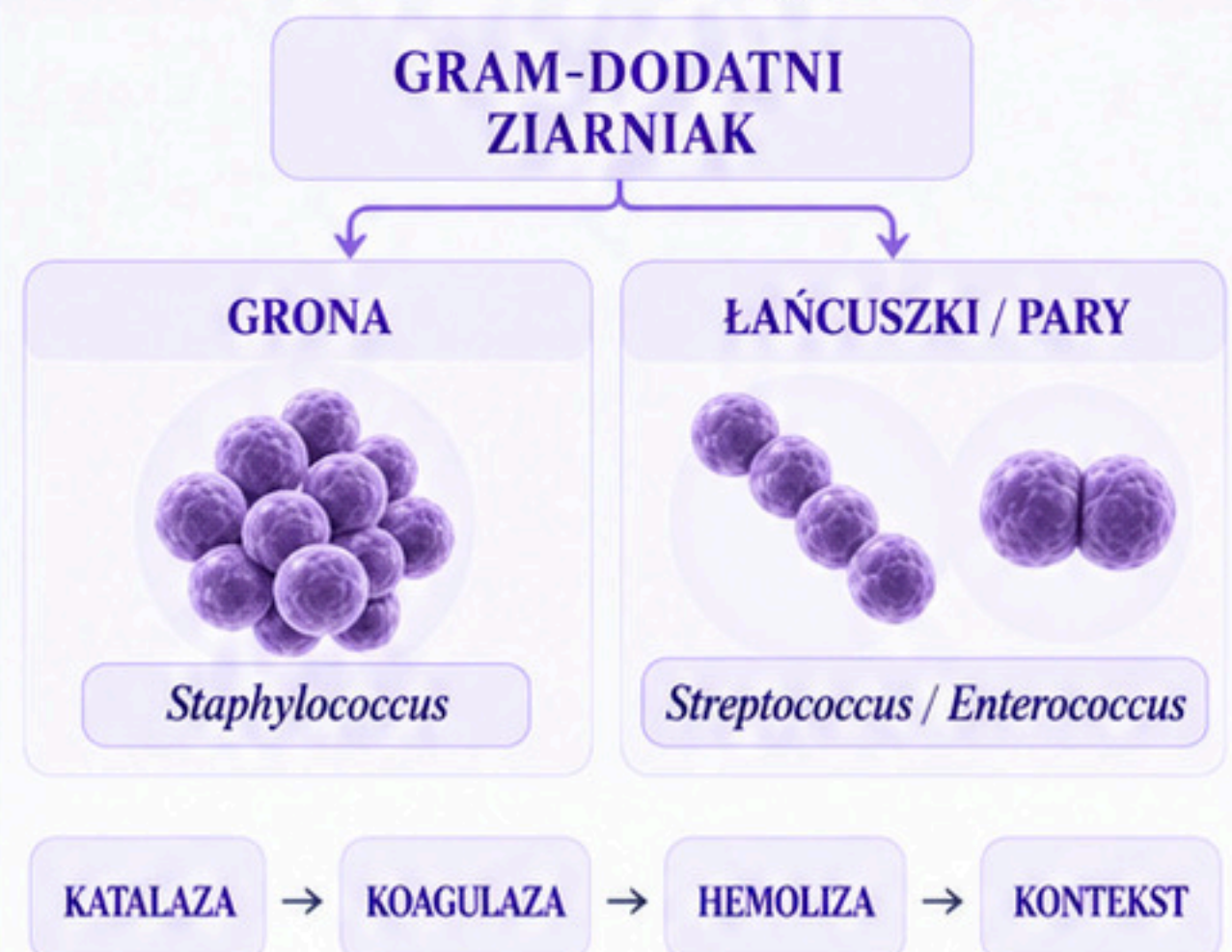
- 1 koagulaza (+) → _____
- 2 grupa A → _____
- 3 grupa B → _____
- 4 lancetowate dwójki → _____
- 5 biofilm + implant → _____
- 6 ZUM + nowobiocyna R → _____
- 7 jama ustna + α -hemoliza → _____
- 8 jelito + VRE → _____

Odpowiedzi:

1. *S. aureus*
2. *S. pyogenes*
3. *S. agalactiae*
4. *S. pneumoniae*
5. *S. epidermidis*
6. *S. saprophyticus*
7. *viridans*
8. *Enterococcus*

C Mapa mental final

Uporządkuj wiedzę. Zaczynij od grupy, a następnie zawężaj możliwości, korzystając z kolejnych cech.

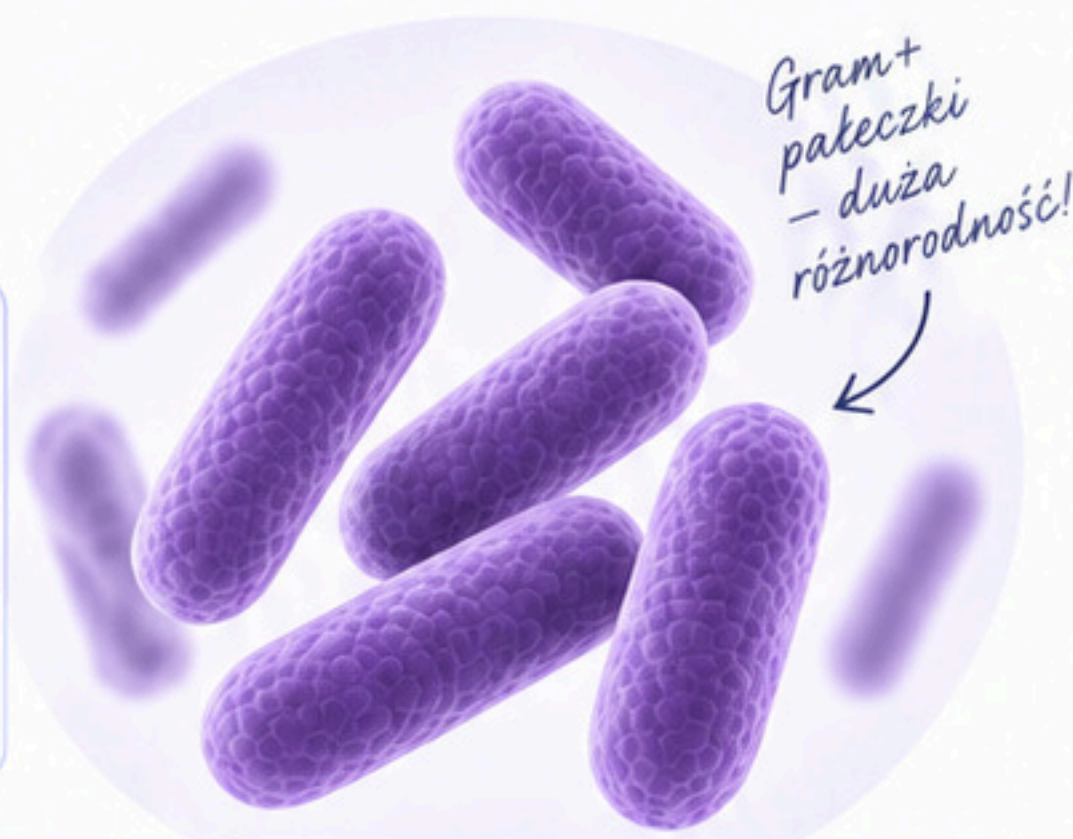
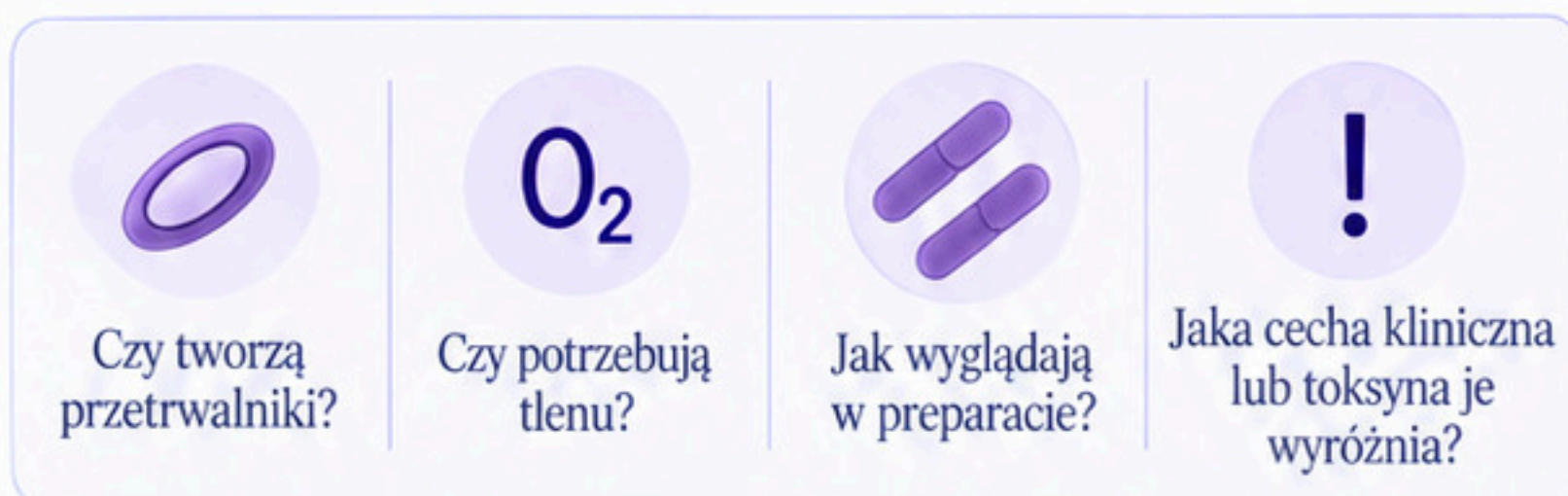

Jeśli potrafisz najpierw rozpoznać grupę, nie musisz zgadywać gatunku od zera. Każda kolejna cecha zawęża możliwości.

Gram-dodatnie pałeczki

Przetrwalniki, toksyny, ruchliwość i charakterystyczne układy

Gram-dodatnie pałeczki to bardzo zróżnicowana grupa. Najłatwiej uporządkować je, pytając kolejno:

Podział Gram-dodatnich pałeczek

Gram-dodatnie pałeczki

PRZETRWAŁNIKUJĄCE

Tworzą przetrwalniki (endospory)

Bacillus

Tlenowe przetrwalnikujące pałeczki

Clostridium / Clostridioides

Beztlenowe przetrwalnikujące pałeczki

NIEPRZETRWAŁNIKUJĄCE

Nie tworzą przetrwalników

Corynebacterium

Pałeczki maczugowate, układ „liter chińskich”

Listeria

Małe pałeczki, ruchliwe

Actinomyces

Rozgałęzione pałeczki (o wyglądzie nitkowatym)

Nocardia

Rozgałęzione, ziarniste pałeczki (częściowo kwasooporne)

Schemat postępowania – zapamiętaj!

Bacillus anthracis vs Bacillus cereus

Dwie tlenowe lub względnie beztlenowe pałeczki przetrwalnikujące

Oba:

Gram:
dodatnie
pałeczki

Przetrwalniki:
tak

Katalaza:
dodatnia

Tlen:
zasadniczo tlenowe
lub względnie
beztlenowe

Bacillus anthracis

Duże, prostokątne
pałeczki

duża Gram-dodatnia pałeczka

tworzy przetrwalniki

nieruchliwa

zwykle niehemolizująca

posiada otoczkę

klasycznie związana z węglikiem

Najważniejsze skojarzenia kliniczne

Skóra
czarna martwica /
strup w postaci
skórnej

Drogi oddechowe
ciężka postać
wziewna

Przewód pokarmowy
rzadsza postać
po ekspozycji
pokarmowej

Zapamiętaj:

ANTHRACIS → nieruchliwy + niehemolizujący + otoczka

Bacillus cereus

Gram-dodatnie
pałeczki

Gram-dodatnia pałeczka

tworzy przetrwalniki

zwykle ruchliwa

zwykle β -hemolizująca

klasycznie kojarzona
z zatruciem pokarmowym

Najważniejsze skojarzenia kliniczne

Postać wymiotna
często kojarzona
z wcześniej ugotowanym
ryżem pozostawionym
w nieprawidłowych warunkach

Postać biegunkowa
związana
z enterotoksynami
w przewodzie pokarmowym

Zapamiętaj:

CEREUS → żywność + toksyna + ruchliwość

Najważniejsze różnice w skrócie

Cecha	<i>B. anthracis</i>	<i>B. cereus</i>
Przetrwalniki	tak	tak
Ruchliwość	nie	tak
Hemoliza	zwykle nie	zwykle β
Klasyczne skojarzenie	węglik	zatrucie pokarmowe

Corynebacterium diphtheriae

Maczugowate pałeczki i toksyna błonicza

Jak wygląda?

Gram:

dodatni

dodatni

Kształt:

maczugowate,
nieregularne
pałeczki

Układ:

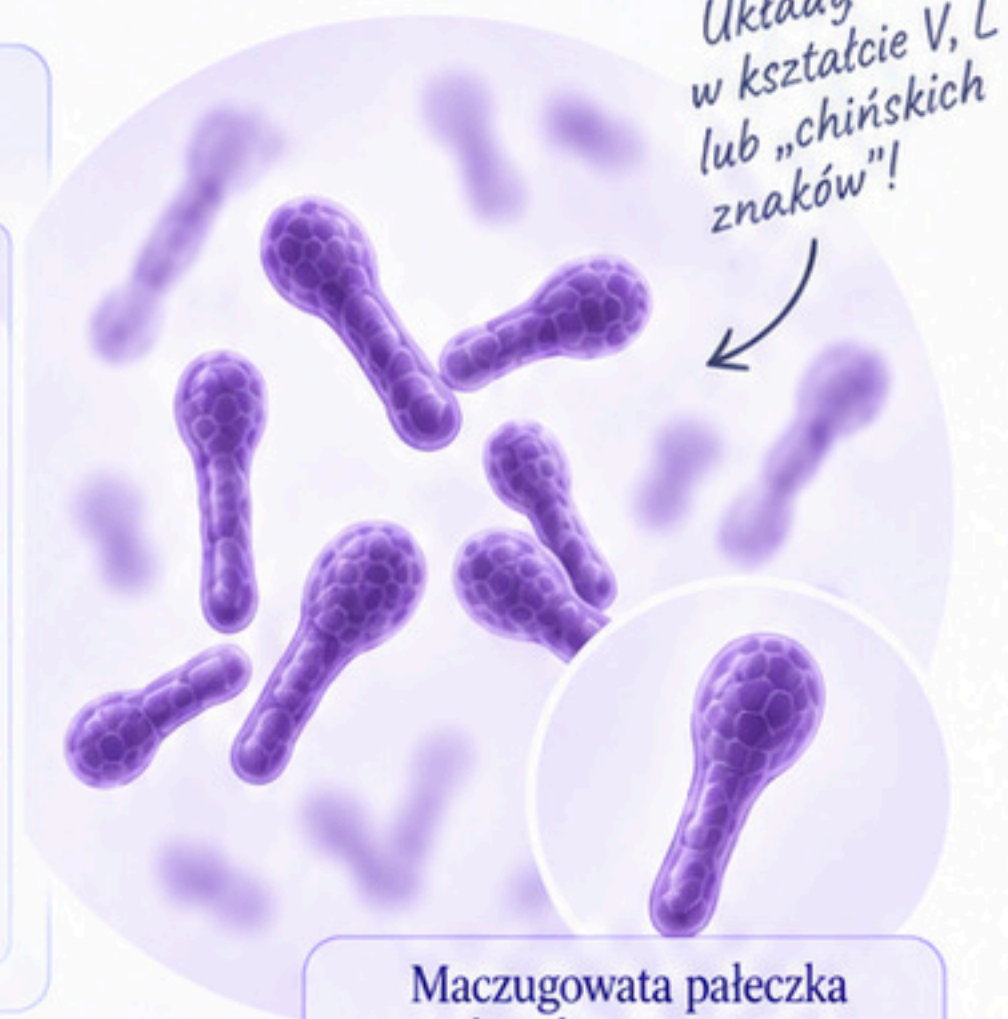

często pod kątem,
w układach
przypominających
litery V, L lub
„chińskie znaki”

Przetrwalniki:

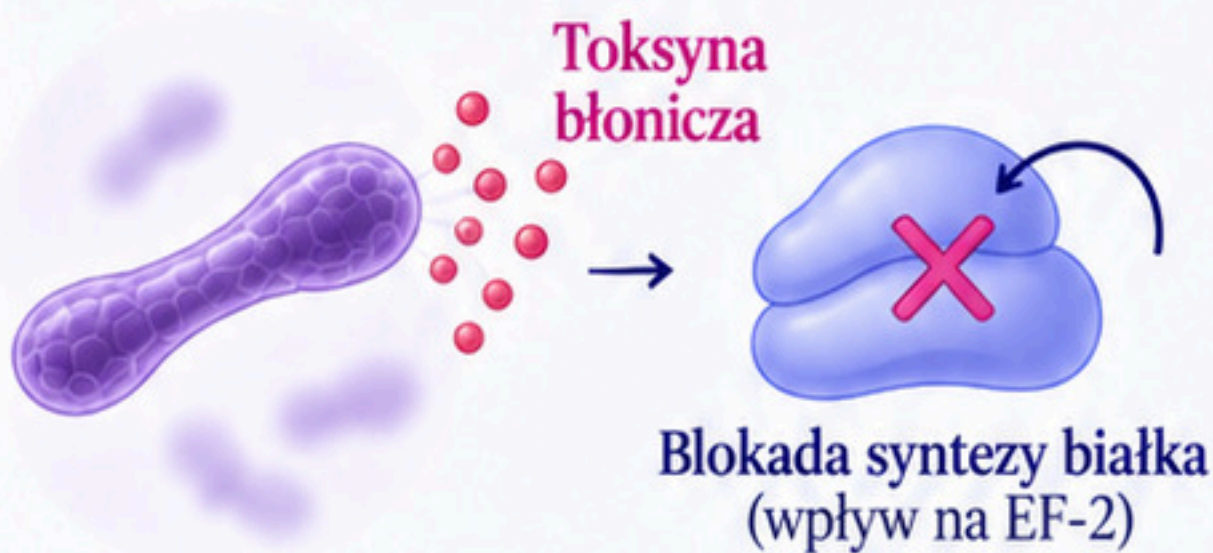

brak

Maczugowata pałeczka
z charakterystycznym
zgrubieniem na jednym końcu

Najważniejsza idea

Chorobotwórczość zależy przede wszystkim od toksyny błonicznej produkowanej przez szczepy toksynotwórcze.

Toksyna → blokada syntezy białka (wpływ na EF-2)

Klasyczne powiązania kliniczne

Gardło

zapalenie gardła
z grubym pseudobłoniastym
nalotem

Serce

możliwość uszkodzenia
mięśnia sercowego

Układ nerwowy

możliwe powikłania
neurologiczne

Pułapka do zapamiętania

Sama obecność bakterii nie oznacza automatycznie produkcji toksyny.
Kluczowe są szczepy toksynotwórcze.

Zapamiętaj!

DIPHTHERIAE → „chińskie znaki” + pseudobłona + toksyna

Listeria monocytogenes

Mała Gram-dodatnia pałeczka o ruchu koziółkującym

Profil

Gram:
dodatnia
pałeczka

Przetrwalniki:
brak

Ruchliwość:
tak

Katalaza:
dodatnia

Tlen:
względnie
beztlenowa

Wewnątrzkomórkowo:
może namnażać się
w komórkach
gospodarza

Cecha wizualna

Ruch koziółkujący

W klasycznych warunkach laboratoryjnych *Listeria* może wykazywać charakterystyczną ruchliwość, szczególnie w niższych temperaturach.

Gdzie ją kojarzyć?

ŻYWNOŚĆ

produkty niepasteryzowane,
miękkie sery, gotowe produkty
chłodzone

CIAŻA / NOWORODEK

ryzyko zakażeń
okołoporodowych i ciężkich
zakażeń noworodkowych

OSOBY STARSZE / OBNIŻONA ODPORNOŚĆ

możliwość bakteriemii
i zapalenia opon

Co wyróżnia?

Potrafi namnażać się
w temperaturach chłodniczych.

Nie przedstawiać listy produktów
jako „zakazanej żywności”;
ma to być skojarzenie
mikrobiologiczne, nie porada
indywidualna.

Zapamiętaj!

LISTERIA → lodówka + ciąża + ruchliwość

Clostridium perfringens

Beztlenowa pałeczka — toksyny, gaz i tkanki

Profil

Gram:
dodatnia
pałeczka

Przetrwalniki:
tak

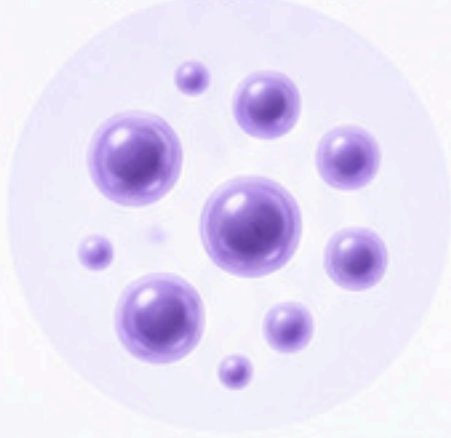
Tlen:
beztlenowiec

Morfologia:
duże, grube
pałeczki

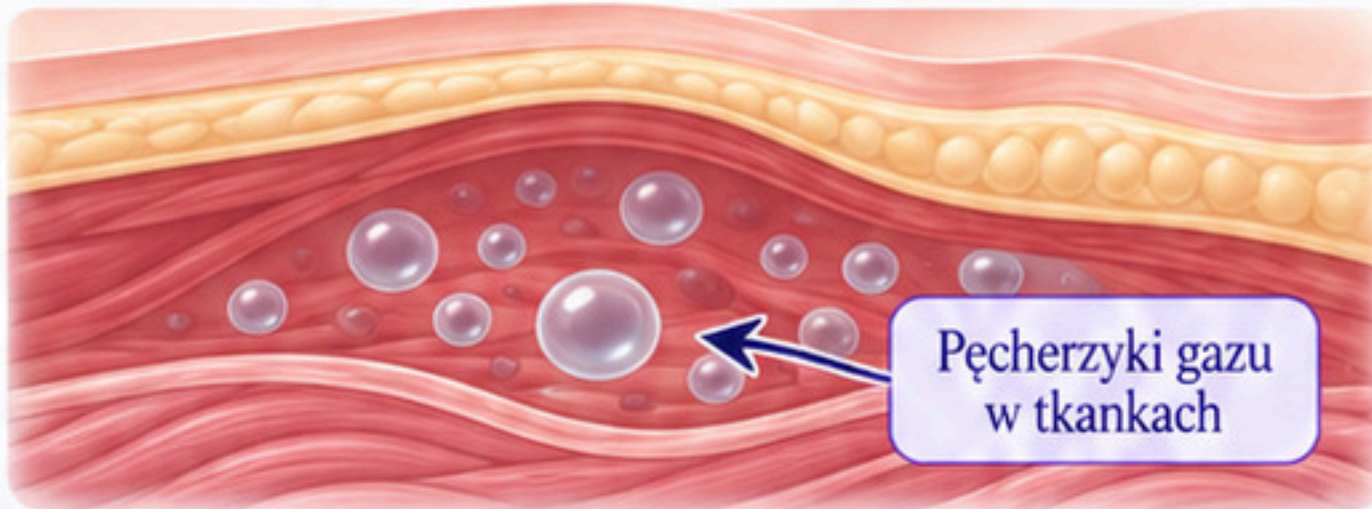

Toksyny:
istotne dla
patogenezy

Najważniejszy obraz kliniczny

MIONEKROZA / ZGORZEL GAZOWA

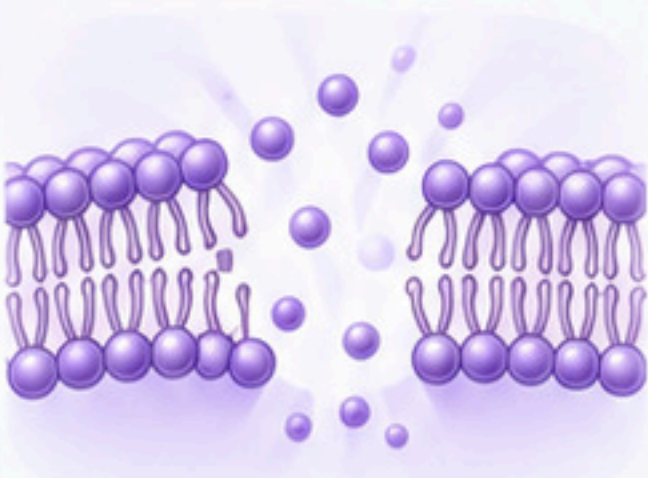

Pęcherzyki gazu
w tkankach

W warunkach niedotlenienia bakteria może szybko namnażać się w uszkodzonych tkankach i produkować toksyny uszkadzające komórki oraz błony.

Toksyna alfa

Toksyna alfa = fosfolipaza / lecytynaza

Uszkadza błony komórkowe i jest jednym z najważniejszych czynników związanych z martwicą tkanek.

Drugie ważne skojarzenie

Zatrucie pokarmowe

— zwykle wodnista biegunka i bóle brzucha po spożyciu skażonej żywności.

Zapamiętaj!

PERFRINGENS → beztlenowiec + gaz + martwica

Clostridium tetani

Przetrwalnik terminalny i porażenie spastyczne

Profil

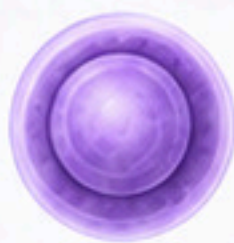
Gram:
dodatnia
pałeczka

Tlen:
beztlenowiec

Przetrwalniki:
tak

Charakterystyczny obraz:
terminalny przetrwalnik
nadający komórce wygląd
przypominający
„pałeczkę dobosza”

Clostridium tetani

Tetanospazmina

Toksyna tężcowa dociera do układu nerwowego i hamuje uwalnianie neuroprzekaźników hamujących.

mniej hamowania

nadmierne napięcie
i skurcze mięśni

Najważniejszy wzorzec

PORAŻENIE SPASTYCZNE

hamowanie neuronów hamujących ↓

aktywność mięśni ↑

skurcze / sztywność

Klasyczne objawy do nauki

szczękoscisk
(trismus)

bolesne skurcze
mięśni

sztywność
(przykurcze)

uogólnione skurcze
w ciężkich przypadkach
(np. opisthotonus)

Zapamiętaj!

TETANI → TOXIN → TIGHT

Toksyna tężcowa = napięte mięśnie.

Dla porównania

Tężec = mięśnie
„za bardzo aktywne”

Botulizm = mięśnie
„za słabo aktywne”

Clostridium botulinum

Toksyna botulinowa i porażenie wiotkie

Profil

Gram:

dodatnia pałeczka

Tlen:

beztlenowiec

Przetrwalniki:

tak

Kluczowy czynnik:

neurotoksyna botulinowa

Tworzy przetrwalniki!

Clostridium botulinum

Mechanizm w jednym zdaniu

Toksyna botulinowa hamuje uwalnianie acetylocholiny w połączeniach nerwowo-mięśniowych.

ACh ↓
(uwalnianie)

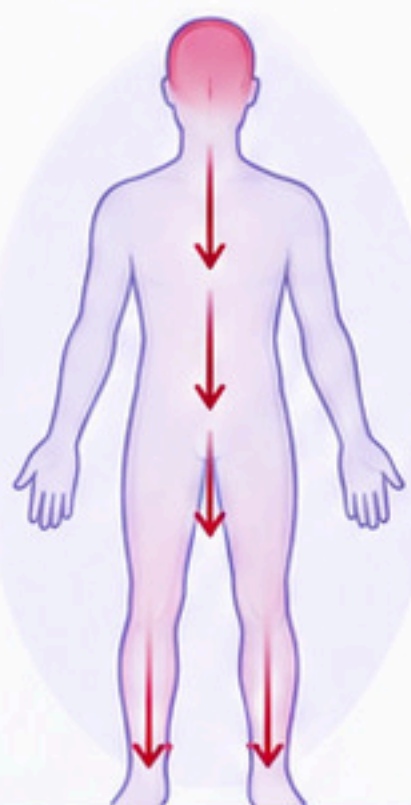

skurcz mięśni ↓

porażenie wiotkie

Klasyczny wzorzec neurologiczny

Symetryczne,
zstępujące porażenie
wiotkie

Najpierw zajęte są mięśnie
czaszkowe (np. diplopia, opadanie
powiek), następnie tułów
i kończyny.

Trzy konteksty do zapamiętania

**BOTULIZM
POKARMOWY**

spożycie wcześniej
wytworzonej
toksyny

**BOTULIZM
NIEMOWLĄT**

kolonizacja przewodu
pokarmowego po
spożyciu przetrwalników

klasyczne skojarzenie
dydaktyczne: miód

**BOTULIZM
PRZYRANNY**

produkcja toksyny
w zakażonej ranie

Tetanus vs botulism

Cecha	<i>C. tetani</i>	<i>C. botulinum</i>
Efekt ruchowy	spastyczny	wiotki
Główna idea	brak hamowania	blokada ACh
Kierunek klasyczny	uogólnione napięcie	porażenie zstępujące

Zapamiętaj!

BOTULINUM → BLOKUJE ACh → wiotkość

Clostridioides difficile

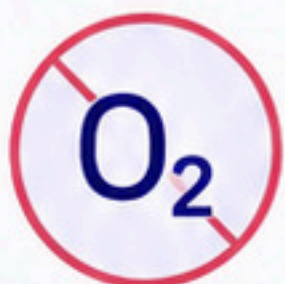
Antybiotyki, toksyny i zapalenie jelita grubego

Profil

Gram:
dodatnia
pałeczka

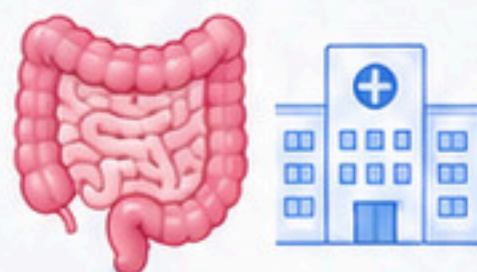
Tlen:
beztlenowiec

Przetrwalniki:
tak

Środowisko:
przewód pokarmowy
i środowisko
szpitalne

Clostridioides difficile

Schemat przyczynowy

ANTYBIOTYK / ZABURZENIE MIKROBIOTY

mniejsza konkurencja w jelicie

C. difficile może się nadmiernie namnażać

produkcja toksyn

zapalenie jelita grubego + biegunka

Toksyny

Toksyna A

działanie
enterotoksyczne

Toksyna B

silne działanie
cytotoksyczne

Najważniejsze skojarzenia

biegunka związana
z antybiotykoterapią

zapalenie jelita grubego

rzekomobłoniaste zapalenie
jelita grubego

możliwe nawroty

Dlaczego przetrwalniki są ważne?

Przetrwalniki zwiększają przeżywalność bakterii w środowisku i ułatwiają transmisję.

Zapamiętaj!

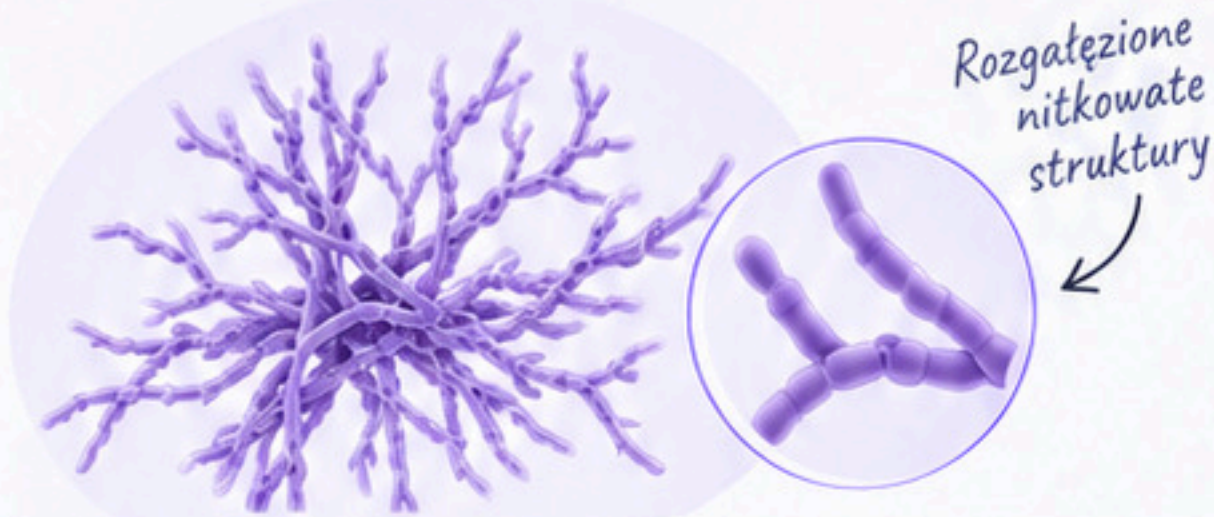
C. DIFFICILE → antybiotyk → dysbioza → toksyny → biegunka

Actinomyces vs Nocardia

Rozgałęzione bakterie, które łatwo pomylić

Oba rodzaje mogą tworzyć rozgałęziające się, nitkowate struktury przypominające grzybnie. Kluczowe różnice są jednak bardzo charakterystyczne.

Actinomyces

Gram:
dodatni

Morfologia:
rozgałęzione, nitkowate bakterie

Tlen:
beztlenowe lub mikroaerofilne

Kwasooporność:
nie

Naturalne występowanie:
jama ustna, przewód pokarmowy,
drogi rodne

Skojarzenia kliniczne

przewlekłe zakażenia z ropniami
i „ziarnami siarkowymi”

Typowe zakażenie może rozwijać się
po przerwaniu ciągłości błon śluzowych.

Zapamiętaj!

ACTINO → ANAEROBE + jama ustna

Nocardia

Gram:
dodatnia / słabiej barwiąca się

Morfologia:
rozgałęzione nitkowate struktury

Tlen:
tlenowa

Kwasooporność:
częściowa / słaba dzięki kwasom mykoloowym

Skojarzenia kliniczne

płuca

możliwość rozsiewu do OUN

większe znaczenie u osób
z obniżoną odpornością

Zapamiętaj!

NOCARDIA → OXYGEN + częściowo
kwasooporna

Najważniejsze różnice w skrócie

Cecha	Actinomyces	Nocardia
Tlen	beztlenowa-mikroaerofilna	tlenowa
Kwasooporność	nie	słaba-częściowa
Typowe źródło	mikrobiota człowieka	środowisko
Klasyczne skojarzenie	ropnie, jama ustna	płuca, OUN

Prosty sposób zapamiętania:

A = Anaerobic → Actinomyces

N = Needs oxygen → Nocardia

Gram-dodatnie pałeczki — mapa szybkiego różnicowania

A. Drzewo decyzji

GRAM-DODATNIA PAŁECZKA

Czy tworzy przetrwalniki?

TAK

tlenowa / względnie
beztlenowa
→ **Bacillus**

beztlenowa
→ **Clostridium / Clostridioides**

NIE

maczugowate,
„chińskie znaki”

C. diphtheriae

mała ruchliwa
pałeczka,
lodówka

Listeria

nitkowate /
rozgałęzione

Actinomyces / Nocardia

nieruchliwy,
niehemolizujący

B. anthracis

ruchliwy,
hemolizujący,
żywność

B. cereus

spastyczność

C. tetani

wiotkość

C. botulinum

gaz +
martwica

C. perfringens

biegunka po
antybiotykach

C. difficile

B. Tabela podsumowująca

Bakteria	Przetrwalniki	Tlen	Cecha kluczowa	Najważniejsze skojarzenie
B. anthracis	tak	tlenowy	nieruchliwy, otoczka	wąglik
B. cereus	tak	tlenowy	ruchliwy, hemoliza	zatrucie pokarmowe
C. diphtheriae	nie	względnie beztlenowy	toksyna, „chińskie znaki”	blonica
Listeria	nie	względnie beztlenowa	ruchliwość, zimno	cięża, noworodki
C. perfringens	tak	beztlenowy	gaz, toksyna alfa	mionekroza
C. tetani	tak	beztlenowy	toksyna neurologiczna	spastyczność
C. botulinum	tak	beztlenowy	blokada ACh	wiotkość
C. difficile	tak	beztlenowy	toksyny jelitowe	biegunka po antybiotykach
Actinomyces	nie	beztlenowy	ziarna siarkowe	ropnie
Nocardia	nie	tlenowy	częściowa kwasooporność	płuca / OUN

C. Aktywna powtórka

1 Która bakteria:
Gram+, przetrwalnikująca,
beztlenowa i powoduje
porażenie wiotkie?

C. botulinum

2 Która bakteria kojarzy
się z „chińskimi
znakami”?

C. diphtheriae

3 Która bakteria rośnie
także w temperaturze
lodówkowej?

**Listeria
monocytogenes**

4 Która bakteria jest
częściowo kwasooporna
i tlenowa?

Nocardia

5 Antybiotyki → biegunka
→ toksyny. Co podejrzewasz
w schemacie
dydaktycznym?

Clostridioides difficile

Najpierw przetrwalniki. Potem tlen. Dopiero później szczegóły.
Taki schemat zmniejsza liczbę informacji, które musisz analizować naraz.

Gram-ujemne ziarniaki i ziarniakopalczki

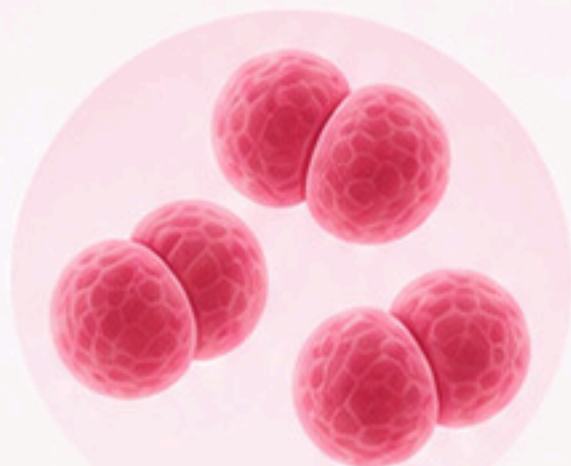
Dwoinki, małe pałeczki i bakterie, które łatwo pomylić

W tej grupie sam kolor Grama nie wystarcza. Kluczowe stają się:

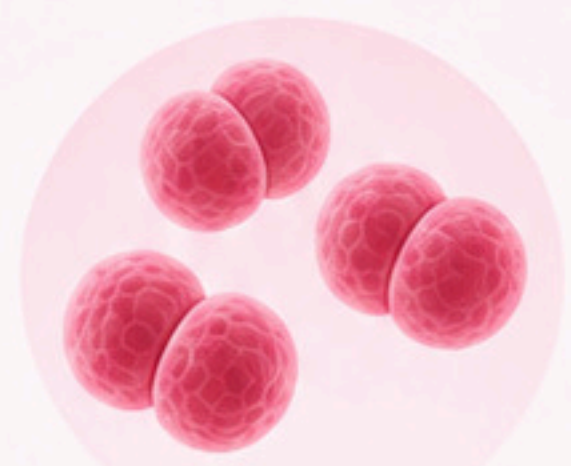
KSZTAŁT → OKSYDAZA → OTOCZKA → WYMAGANIA WZROSTOWE → KONTEKST KLINICZNY

Dwoinki mogą wskazywać na *Neisseria* lub *Moraxella*, natomiast bardzo krótkie pałeczki mogą przypominać ziarniaki i wymagać dokładniejszego spojrzenia.

DWOINKI

Neisseria meningitidis

Neisseria gonorrhoeae

ZIARNIAKOPALCZKI

Haemophilus influenzae

Bordetella pertussis

KRÓTKIE PAŁECZKI / FORMY ZIARNIAKOPODOBNE

Acinetobacter

Moraxella

Schemat postępowania – zapamiętaj!

GRAM –

KSZTAŁT

OKSYDAZA

OTOCZKA /
WZROST

SKOJARZENIE

Neisseria meningitidis

Otoczkowa Gram-ujemna dwójka

Gram- • dwójki • oksydaza (+) • otoczkowa

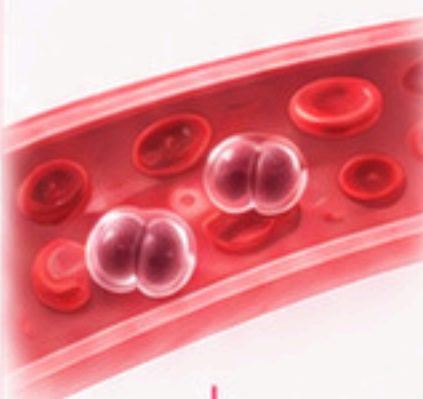
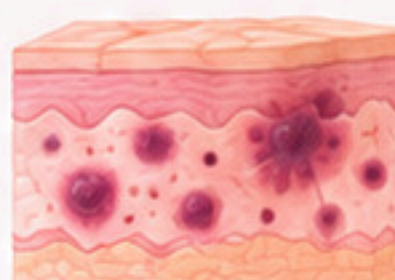
Profil mikrobiologiczny

 Gram: ujemny	 Morfologia: dwójki	 Kształt: komórki często przypominające ziarna kawy	 <i>Neisseria meningitidis</i> (otoczkowa dwójka Gram-ujemna) <i>Otoczka chroni przed układem odpornościowym!</i>
 Oksydaza: dodatnia	 Otoczka polisacharydowa: obecna	 Środowisko: nosogardło człowieka	

Najważniejsza droga skojarzeń

Najważniejsze powiązania kliniczne

Opony mózgowo-rdzeniowe zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych	Krew meningokokemia / ciężka sepsa	Skóra wybroczyny lub plamica mogą towarzyszyć ciężkiej chorobie inwazyjnej
--	---	---

Dlaczego otoczkowa jest ważna?

Otoczka pomaga bakterii unikać mechanizmów obronnych gospodarza i jest jednym z najważniejszych czynników jej zjadliwości.

Zapamiętaj!

MENINGITIDIS → dwójki + otoczkowa + zapalenie opon

Uwaga – częsta pułapka!

Nie każda obecność *N. meningitidis* w nosogardle oznacza chorobę inwazyjną — możliwe jest bezobjawowe nosicielstwo.

Neisseria gonorrhoeae

Gram-ujemna dwójka bez otoczki polisacharydowej

Profil

Gram:
ujemny

Morfologia:
dwoinki

Oksydaza:
dodatnia

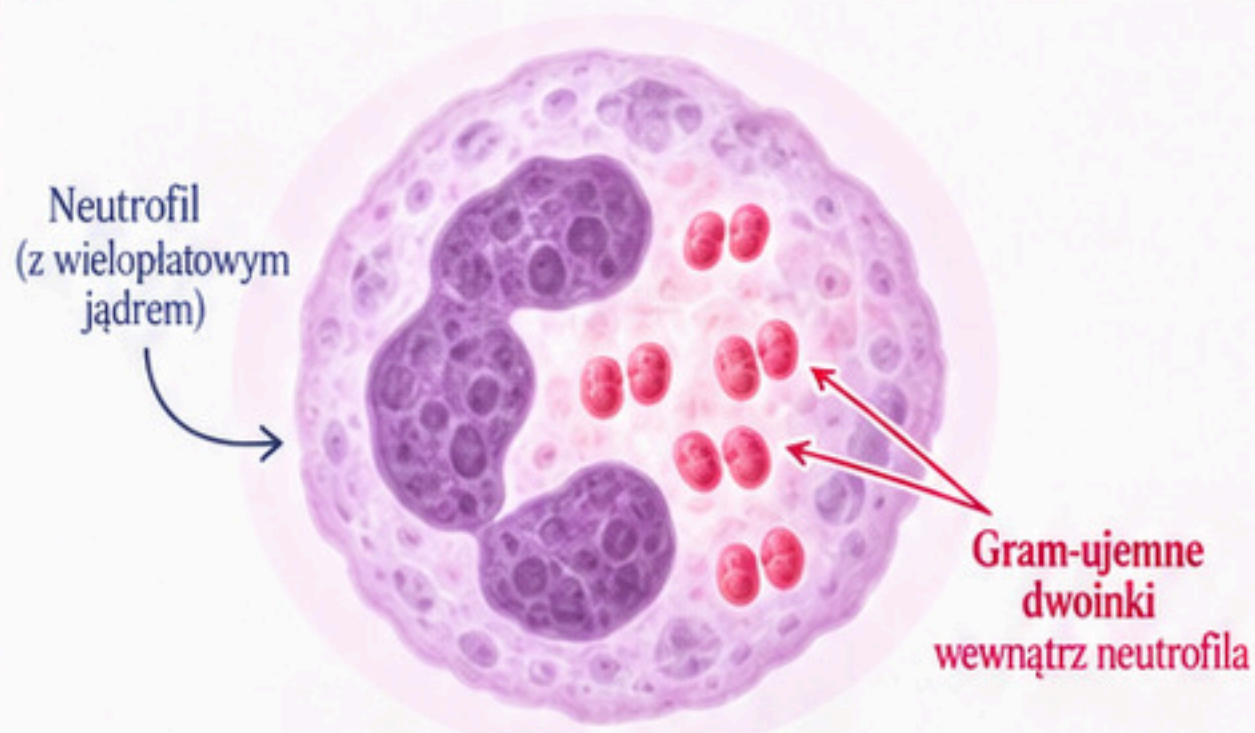
Otoczka polisacharydowa:
brak typowej otoczki meningokokowej

Gospodarz:
człowiek

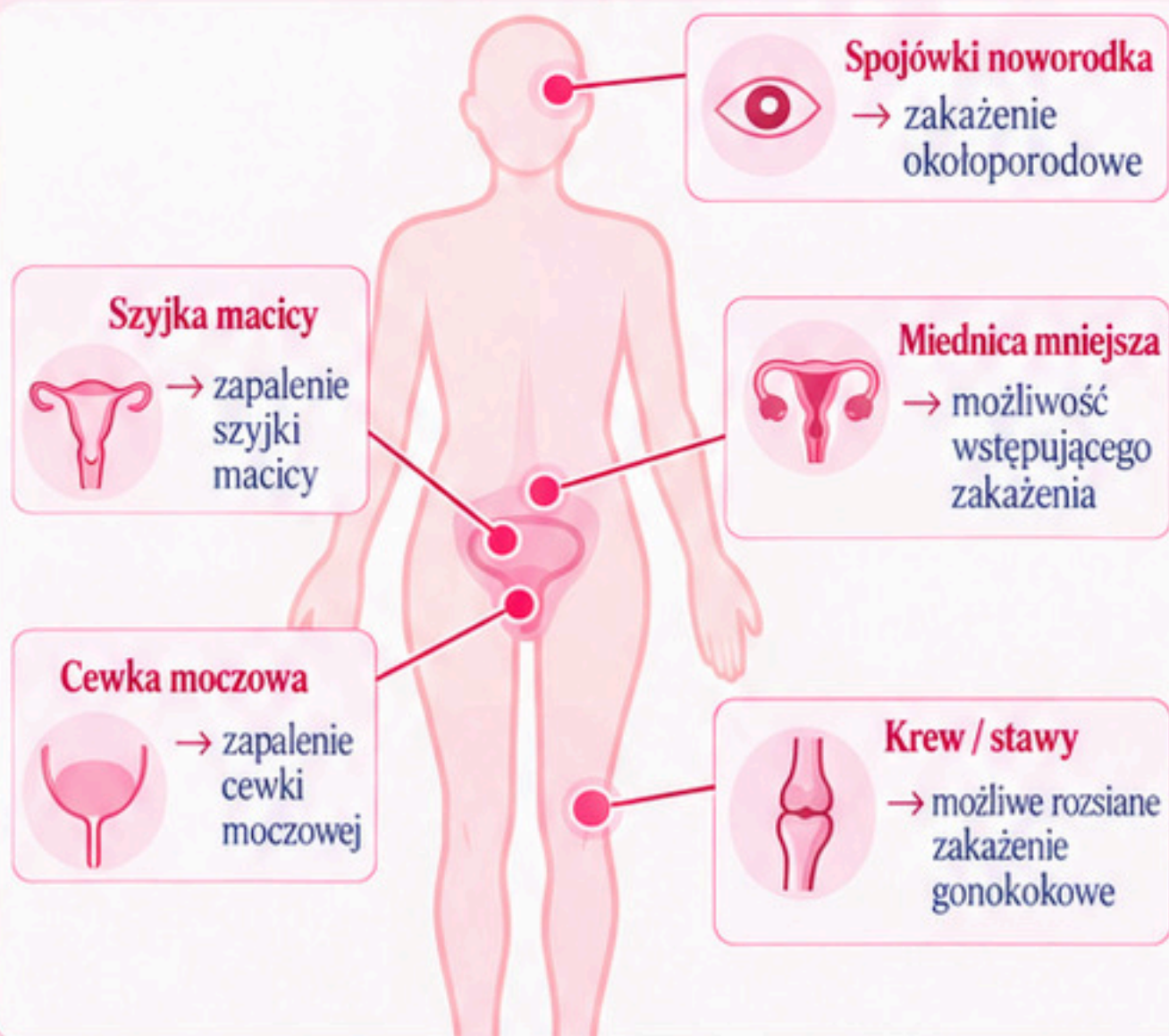
Obraz, który warto zapamiętać

Klasyczny obraz: Gram-ujemne dwoinki widoczne wewnątrz neutrofili

Jest to charakterystyczne skojarzenie dydaktyczne, szczególnie w odpowiednim materiale klinicznym.

Najważniejsze miejsca zakażenia

Gonorrhoeae vs meningitidis

Cecha	<i>N. gonorrhoeae</i>	<i>N. meningitidis</i>
Gram	–	–
Morfologia	dwoinki	dwoinki
Oksydaza	+	+
Otoczka	brak typowej otoczki	obecna
Klasyczne miejsce	błony śluzowe układu płciowego	nosogardło
Kluczowe skojarzenie	rzeżączka	zapalenie opon / sepsa

Zapamiętaj!

GONO → genitalne błony śluzowe + dwoinki wewnątrz neutrofili.

Uwaga redakcyjna:

Nie pociągaj leczenia ani protokołów diagnostyki IST.
Fokus: różnicowanie mikrobiologiczne.

Haemophilus influenzae

Mała pleomorficzna ziarniakopaleczka

Czynnik X + czynnik V

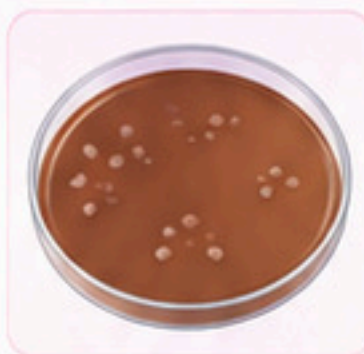
Profil

Gram:
ujemny

Morfologia:
małe, pleomorficzne
ziarniakopaleczki

Wzrost:
wymagający

Czynnik X:
hemina

Czynnik V:
NAD

Najważniejsza reguła

H. influenzae potrzebuje czynników X i V do wzrostu w klasycznych warunkach laboratoryjnych.

Zapamiętaj:

H = Hemina → **X**

V = NAD

H = Hemina
V = NAD

Otoczka ma znaczenie

SZCZEPY OTOCZKOWE

→ niektóre mogą powodować ciężkie zakażenia inwazyjne

SZCZEPY NIEOTOCZKOWE

→ często związane z zakażeniami błon śluzowych dróg oddechowych

Najważniejsze powiązania

Drogi oddechowe

→ zapalenie ucha środkowego, zatok i inne zakażenia błon śluzowych

Postać inwazyjna

→ zapalenie opon, bakteriemia i inne ciężkie zakażenia, szczególnie w kontekście określonych szczepów otoczkowych

Pułapka w nazwie!

Haemophilus influenzae nie wywołuje grypy.

Grypa jest chorobą wirusową wywoływaną przez wirusy grypy.

Zapamiętaj!

HAEMOPHILUS

→ mała ziarniakopaleczka + X + V

Bordetella pertussis

Ziarniakopaleczka dróg oddechowych i toksyna krztuścowa

Profil

Gram:
ujemny

Morfologia:
mała
ziarniakopaleczka

Tlen:
ścisty tlenowiec

Środowisko docelowe:
nabłonek dróg
oddechowych

Przenoszenie:
drogą kropelkową

Co robi bakterie?

ADHEZJA DO RZĘSEK

B. pertussis przyczepia się do rzęsek nabłonka oddechowego za pomocą czynników adhezji (np. FHA, pertaktyna).

zaburzenie funkcji nabłonka oddechowego

Prowadzi to do upośledzenia oczyszczania śluzowo-rzęskowego i zaburzenia funkcji nabłonka.

utrzymujący się charakterystyczny kaszel

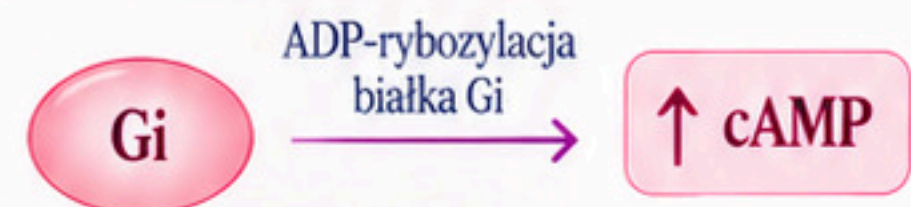
Skutkiem jest utrzymujący się, napadowy kaszel, charakterystyczny dla krztuśca.

Toksyna krztuścowa

Toksyna krztuścowa wpływa na wewnątrzkomórkowe szlaki sygnałowe i jest ważnym czynnikiem odpowiedzialnym za obraz choroby.

Dla zainteresowanych

Klasyczny przebieg dydaktyczny

1 FAZA NIEŻYTOWA

- objawy przypominające infekcję górnych dróg oddechowych

2 FAZA NAPADOWEGO KASZLU

- napady intensywnego kaszlu

3 FAZA ZDROWIENIA

- stopniowe zmniejszanie objawów

Zapamiętaj!

PERTUSSIS

rzęski

+

toksyna

+

napadowy kaszel

Moraxella catarrhalis

Gram-ujemna dwójka dróg oddechowych

Profil

Gram:
ujemny

Morfologia:
dwoinki

Oksydaza:
dodatnia

Tlen:
tlenowa

Naturalne
miejsce kolonizacji:
górne drogi
oddechowe

Najważniejsze skojarzenia kliniczne

Dzieci

zapalenie ucha
środkowego

Zatoki

zapalenie zatok

Dorośli z przewlekłymi chorobami płuc

zakażenia dolnych dróg oddechowych
i zaostrzenia chorób oddechowych

Dlaczego można ją pomylić z *Neisseria*?

Moraxella

- Gram-ujemna dwójka
- oksydazo-dodatnia
- najczęściej z dróg oddechowych
- charakterystyczny "nerkowaty" kształt (spłaszczone strony)

Neisseria meningitidis

- Gram-ujemna dwójka
- oksydazo-dodatnia
- nosogardło
- otoczką, choroba inwazyjna (ZOMR, posocznica)

Neisseria gonorrhoeae

- Gram-ujemna dwójka
- oksydazo-dodatnia
- błony śluzowe układu płciowego
- posiada liczne fimbrie (pilus)
- wywołuje rzeżączkę

Wszystkie mogą występować jako Gram-ujemne dwójki i być oksydazo-dodatnie.
Dlatego sam obraz mikroskopowy nie wystarcza.

Najprostsze rozróżnienie dydaktyczne

MORAXELLA

głównie drogi oddechowe

MENINGOCOCCUS

nosogardło + choroba inwazyjna

GONOCOCCUS

błony śluzowe układu płciowego

Zapamiętaj!

MORAXELLA → dwójka +

respiratory

Acinetobacter baumannii

Krótka Gram-ujemna pałeczka, która może wyglądać jak ziarniak

Szpital • powierzchnie • **oporność**

Profil

Gram:
ujemny

Morfologia:
krótka pałeczka /
ziarniakopaleczka

Oksydaza:
ujemna

Tlen:
tlenowy

Ruchliwość:
brak ruchliwości

Pułapka mikroskopowa

DWOINKA

Okrągłe komórki
(gram-ujemne)

**BARDZO KRÓTKA
PAŁECZKA**

Krótkie pałeczki
(ziarniakopaleczki)

Acinetobacter może w niektórych preparatach wyglądać niemal jak Gram-ujemny ziarniak. Dlatego warto łączyć morfologię z testem oksydazowym i kontekstem.

Najważniejszy kontekst

OPIEKA ZDROWOTNA

oddział
intensywnej terapii

sprzęt medyczny

drogi oddechowe

rany

krew

A. baumannii jest ważnym patogenem oportunistycznym związanym szczególnie ze środowiskiem opieki zdrowotnej.

Dlaczego dużo się o nim mówi?

**ZDOLNOŚĆ PRZEŻYCIA
W ŚRODOWISKU**

Dobrze przetrwa na suchych
powierzchniach i sprzęcie
medycznym.

**MOŻLIWA
WIELOLEKOOPORNOŚĆ**

Szczepy mogą wykazywać
oporność na wiele klas
antybiotyków, dlatego bakteria
ma duże znaczenie
epidemiologiczne.

Warto pamiętać – wyjątek!

Gram-ujemny „ziarniak” nie zawsze
oznacza *Neisseria*. Krótka pałeczka taka
jak *Acinetobacter* może wyglądać podobnie.

Schemat do zapamiętania!

ACINETOBACTER

OKSYDAZA (–)

NIERUCHLIWY

SZPITAL

Gram-ujemne dwójki i ziarniakopalczki – szybkie różnicowanie

A. Drzewo decyzji

GRAM-UJEMNA BAKTERIA
O KRÓTKIM / OKRĄGLYM KSZTAŁCIE

Wyraźne dwójki?

TAK

oksydaza (+) **+**

kontekst meningitis /
otoczka

N. meningitidis

kontekst układu
płciowego /
wewnątrz neutrofili

N. gonorrhoeae

kontekst
oddechowy

*Moraxella
catarrhalis*

Ziarniakopalczka /
bardzo krótka pałeczka?

X + V

*Haemophilus
influenzae*

napadowy kaszel /
rzęski

*Bordetella
pertussis*

oksydaza (-),
nieruchliwa,
szpital

*Acinetobacter
baumannii*

B. Tabela głównych różnic

Bakteria	Morfologia	Oksydaza	Kluczowa cecha	Główne skojarzenie
<i>N. meningitidis</i>	dwójki	+	otoczka	zapalenie opon, sepsa
<i>N. gonorrhoeae</i>	dwójki	+	brak typowej otoczki	układ płciowy
<i>M. catarrhalis</i>	dwójki	+	drogi oddechowe	ucho, zatoki, płuca
<i>H. influenzae</i>	ziarniakopalczka	+	czynnik X + V	drogi oddechowe
<i>B. pertussis</i>	ziarniakopalczka	+	toksyna, rzęski	krztusiec
<i>A. baumannii</i>	krótka pałeczka	-	nieruchliwy	zakażenia szpitalne

C. Rozpoznaj po jednym haśle

1 Otoczka + meningitis → _____

2 Dwójki w neutrofilach → _____

3 X + V → _____

4 Napadowy kaszel → _____

5 Dwójka + drogi oddechowe → _____

6 Oksydaza (-) + szpital → _____

Odpowiedzi:

1. *N. meningitidis* 2. *N. gonorrhoeae* 3. *H. influenzae* 4. *B. pertussis* 5. *M. catarrhalis* 6. *A. baumannii*

Dwójka daje wskazówkę.

Dopiero oksydaza, otoczka, wymagania wzrostowe i kontekst pozwalają zawęzić odpowiedź.

Gram-ujemne pałeczki

Jelita, drogi moczowe, środowisko i charakterystyczne zakrzywione formy

Gram-ujemne pałeczki obejmują wiele ważnych bakterii. Zamiast uczyć się ich jako jednej długiej listy, podziel je według kilku pytań:

Czy fermentują laktozę?

Czy wytwarzają H_2S ?

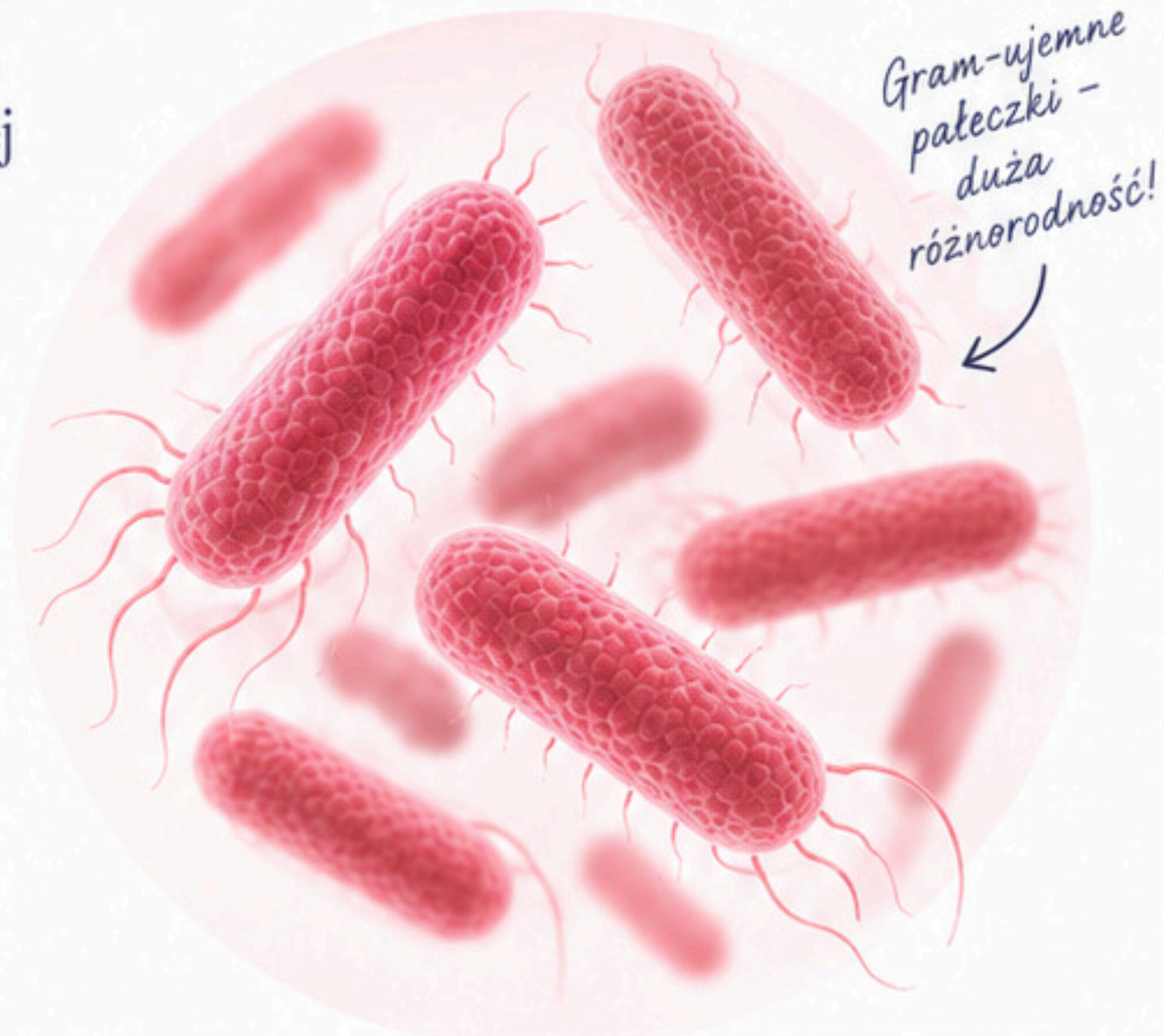
Czy są oksydazo-dodatnie?

Czy mają charakterystyczny kształt?

Z jakim narządem lub środowiskiem najczęściej je kojarzysz?

Mapa modułu – główne grupy Gram-ujemnych pałeczek

Gram-ujemne pałeczki

ENTEROBACTERALES / JELITOWE

Escherichia coli
Klebsiella pneumoniae
Proteus mirabilis
Salmonella
Shigella

NIEFERMENTUJĄCE

Pseudomonas aeruginosa

ZAKRZYWIONE

Vibrio cholerae
Campylobacter jejuni
Helicobacter pylori

BEZTLENOWE

Bacteroides fragilis

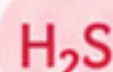
Schemat postępowania – zapamiętaj!

GRAM-

PAŁECZKA

LAKTOZA /
OKSYDAZA / H_2S

KSZTAŁT

KONTEKST

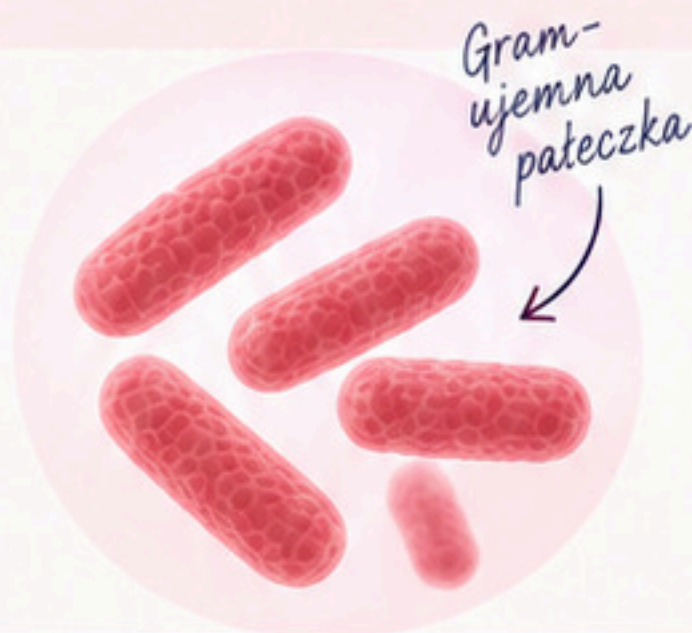
Escherichia coli

Najważniejsza pałeczka jelitowa do rozpoznawania wzorców

Gram – • pałeczka • fermentuje laktozę • oksydaza (–)

1. Profil mikrobiologiczny

Gram:	ujemna pałeczka
Rodzina / grupa dydaktyczna:	Enterobacterales
Oksydaza:	ujemna
Fermentacja laktozy:	dodatnia
Ruchliwość:	większość szczepów ruchliwa
Naturalne środowisko:	przewód pokarmowy człowieka i innych zwierząt

2. Laktoza jako pierwszy filtr

Podłoże różnicujące (laktoza, np. MacConkey)

***E. coli* fermentuje laktozę.**

fermentacja
laktozy

zakwaszenie
środowiska

różowe
kolonie

To ważny punkt różnicujący wobec wielu Gram-ujemnych pałeczek niefermentujących laktozy.

3. Jedna bakteria, kilka ważnych kontekstów

UKŁAD MOCZOWY

E. coli jest jednym z najważniejszych czynników zakażeń dróg moczowych.

JELITA

niektóre szczepy posiadają określone czynniki zjadliwości i mogą powodować różne zespoły biegunkowe.

KREW / INNE ZAKAŻENIA POZAJELITOWE

szczepy pozajelitowe mogą powodować m.in. bakteriemie i inne zakażenia oportunistyczne.

4. Patotypy jelitowe — nie ucz się ich jako jednej choroby

ETEC

wodnista biegunka
związana
z enterotoksynami

EHEC / STEC

toksyna Shiga;
możliwość krwistej
biegunki i powikłań

EPEC

szczególnie ważny
w biegunce
u dzieci

EIEC

inwazyjne
uszkodzenie
błony śluzowej

EAEC

charakterystyczna
agregacyjna
adhezja

5. Najważniejsze rozróżnienie na kolejne strony

FERMENTUJE LAKTOZĘ

E. coli, *Klebsiella*

NIE FERMENTUJE LAKTOZY

Proteus, *Salmonella*, *Shigella*, *Pseudomonas*

To uproszczony schemat dydaktyczny służący do pierwszego różnicowania.

6. Zapamiętaj i uważaj!

***E. COLI* →**
jelito + laktoza (+) + ZUM

Uważaj!

Obecność *E. coli* w jelicie może być elementem prawidłowej mikrobioty. Znaczenie kliniczne zależy od szczepu, miejsca izolacji i kontekstu.

KARTA IDENTYFIKACYJNA

Gram –

pałeczka

oksydaza –

laktoza +

E. COLI

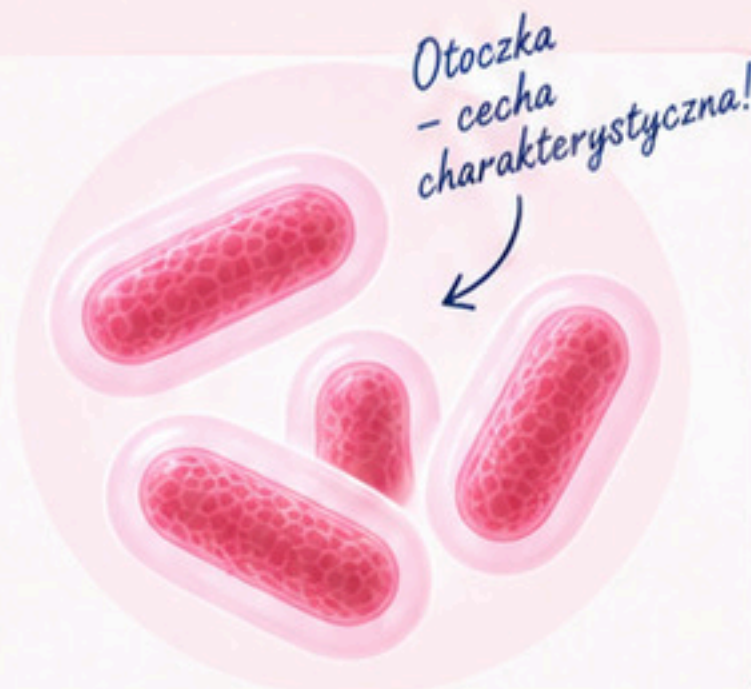
Klebsiella pneumoniae

Otoczkowa pałeczka fermentująca laktozę

Gram – • pałeczka • laktoza (+) • oksydaza (–) • otoczkowa

1. Profil mikrobiologiczny

Gram:	ujemna pałeczka
Oksydaza:	ujemna
Fermentacja laktozy:	dodatnia
Ruchliwość:	brak
Otoczka:	bardzo istotna
Grupa dydaktyczna:	Enterobacterales

KARTA IDENTYFIKACYJNA

Gram –

pałeczka

oksydaza –

laktoza +

nieruchliwa
+ otoczkowa

KLEBSIELLA

2. Co widać w laboratorium?

Typowa wskazówka:

Dzięki obfitej otoczce kolonie mogą mieć wyraźnie śluzowaty wygląd.

Otoczka zwiększa zdolność bakterii do unikania niektórych mechanizmów odporności gospodarza i jest ważnym czynnikiem zjadliwości.

3. Najważniejsze powiązania kliniczne

PŁUCA

zapalenie płuc, szczególnie u osób z określonymi czynnikami ryzyka

UKŁAD MOCZOWY

zakażenia dróg moczowych

SZPITAL / ZAKAŻENIA OPORTUNISTYCZNE

możliwość bakteriemii i innych zakażeń związanych z opieką zdrowotną

4. E. coli vs Klebsiella

Cecha	<i>E. coli</i>	<i>K. pneumoniae</i>
Laktoza	+	+
Oksydaza	–	–
Ruchliwość	zwykle +	–
Otoczka	może występować	bardzo charakterystyczna
Wygląd kolonii	mniej śluzowaty	wyraźnie śluzowaty

5. Zapamiętaj!

KLEBSIELLA →

kapsuła + laktoza (+) + nieruchliwa

Proteus mirabilis

Ruchliwa pałeczka, ureaza i „pełzający” wzrost

Gram – • laktoza (–) • ureaza (+) • bardzo ruchliwa

1. Profil

Gram:	ujemna pałeczka
Oksydaza:	ujemna
Fermentacja laktozy:	ujemna
Ureaza:	dodatnia
Ruchliwość:	bardzo duża
Grupa:	Enterobacterales

2. Swarming – cecha wizualna

„Swarming” / wzrost pełzający

Proteus może wykazywać bardzo charakterystyczny, rozlewający się po powierzchni podłoża wzrost wynikający z dużej ruchliwości bakterii.

3. Ureaza

MOCZNIK

ureaza

AMONIAK

pH ↑

Rozkład mocznika prowadzi do alkalizacji środowiska.

4. Dlaczego to ważne klinicznie?

UKŁAD MOCZOWY

Podwyższenie pH moczu może sprzyjać powstawaniu określonych kamieni moczowych, klasycznie kojarzonych z zakażeniami bakteriami ureazo-dodatnimi.

5. Zapamiętaj!

PROTEUS → ureaza (+) + ruchliwość + ZUM

KARTA IDENTYFIKACYJNA

Gram –

pałeczka

oksydaza –

laktoza –

ureaza + /
swarming

PROTEUS

Salmonella vs Shigella

Dwie pałeczki jelitowe, które warto porównywać razem

Obie:

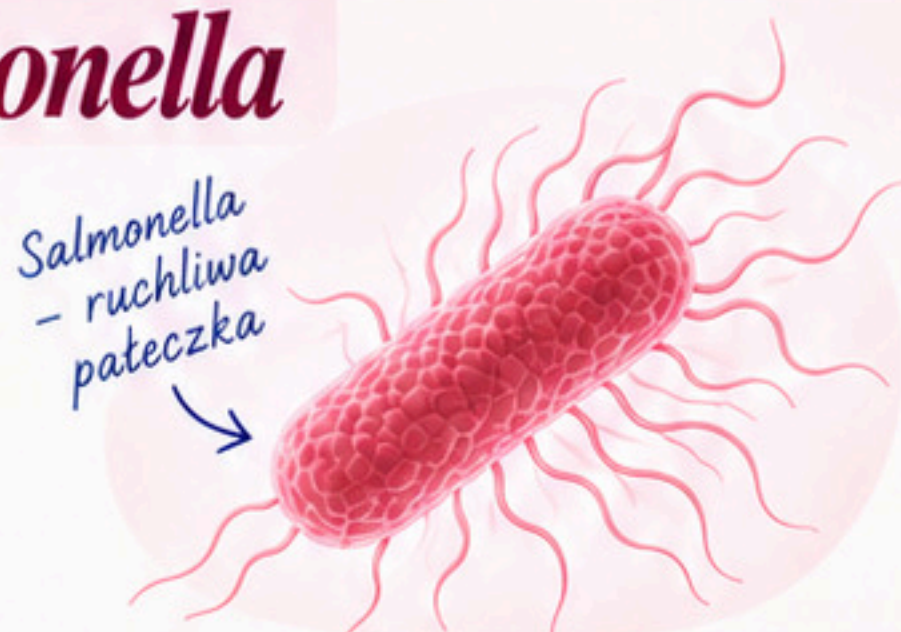
Gram-ujemne pałeczki

Enterobacterales

oksydaza (-)

zwykle nie fermentują laktozy

Salmonella

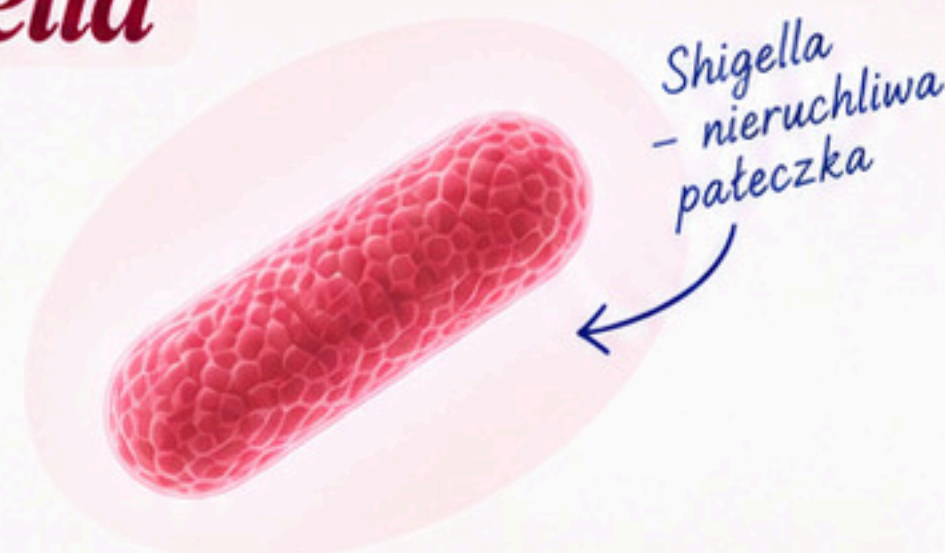

	Ruchliwość:	dodatnia
	H₂S:	często dodatni
	Rezerwuar:	wiele zwierząt; niektóre serotypy związane wyłącznie z człowiekiem
	Miejsce:	przewód pokarmowy
	Kluczowa cecha:	możliwość przeżywania wewnątrz komórek gospodarza
	Powiązania:	• zapalenie żołądka i jelit • gorączka jelitowa w przypadku określonych serotypów • możliwość bakteriemii

SALMONELLA →
ruchliwa + H₂S (+)

Shigella

	Ruchliwość:	brak
	H₂S:	ujemny
	Rezerwuar:	głównie człowiek
	Miejsce:	jelito grube
	Kluczowa cecha:	bardzo mała dawka zakaźna
	Powiązania:	• biegunka zapalna • możliwa obecność krwi i śluzu • niektóre szczepy mogą produkować toksynę Shiga

SHIGELLA →
nieruchliwa + H₂S (-)

Tabela centralna

Cecha	Salmonella	Shigella
Laktoza	zwykle -	-
Ruchliwość	+	-
H ₂ S	często +	-
Główny rezerwuar	zwierzęta / człowiek zależnie od serotypu	człowiek
Kluczowe skojarzenie	gastroenteritis / enteric fever	zapalna biegunka

Pułapka

„Nie fermentuje laktozy” nie wystarcza do rozpoznania.
Sprawdź ruchliwość i H₂S.

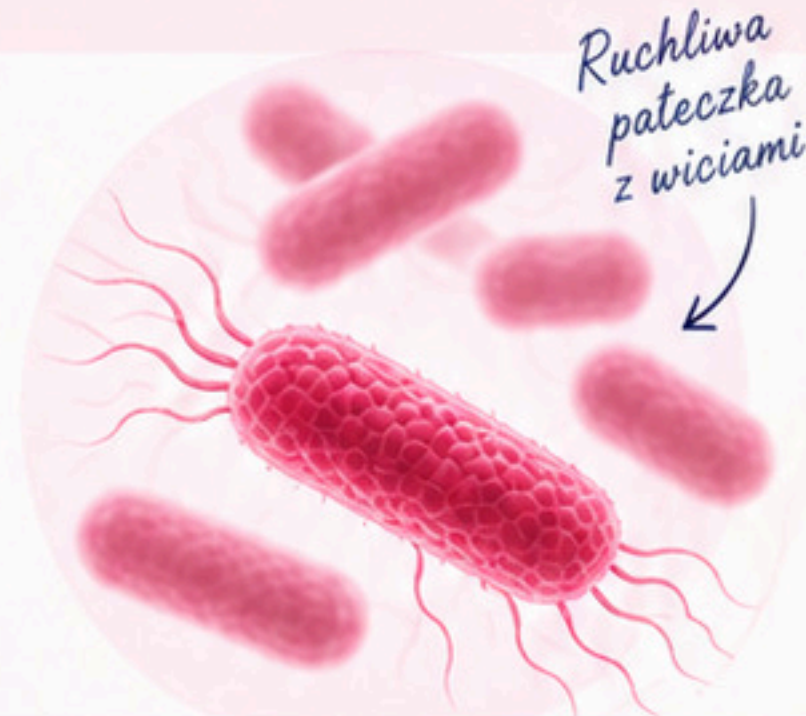
Pseudomonas aeruginosa

Oksydaza (+), nie fermentuje laktozy i lubi wilgotne środowisko

Gram – • pałeczka • oksydaza (+) • niefermentująca

1. Profil

Gram:	ujemna pałeczka
Oksydaza:	dodatnia
Laktoza:	nie fermentuje
Metabolizm:	niefermentujący
Tlen:	zasadniczo tlenowa
Środowisko:	woda, wilgotne powierzchnie, środowisko opieki zdrowotnej

KARTA IDENTYFIKACYJNA

Gram –

pałeczka

oksydaza +

laktoza –

pigment /
środowisko wilgotne

PSEUDOMONAS

2. Dwie wskazówki wizualne

PIGMENTY

piocyjanina →
niebiesko-zielony
pigment

piowerdyna →
żółto-zielona
fluorescencja

ZAPACH

Klasycznie opisywany jako
słodkawy lub przypominający
winogrona.

klasyczne
skojarzenie
laboratoryjne

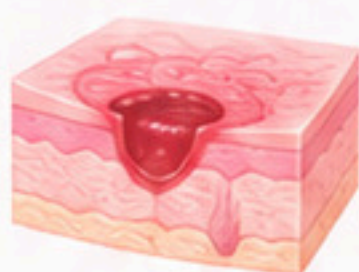
3. Najważniejsze konteksty

PLUCA

szczególnie w określonych
przewlekłych chorobach
płuc i przy wentylacji
mechanicznej

OPARZENIA / RANY

zakażenia skóry i ran

KREW

ciężkie zakażenia
oportunistyczne

UCHO

zewnątrzne zapalenie ucha
jako klasyczne
skojarzenie

4. Dlaczego różni się od Enterobacterales?

ENTEROBACTEREALES

oksydaza (–)

PSEUDOMONAS

oksydaza (+)

5. Zapamiętaj!

PSEUDOMONAS →
oksydaza (+) + pigment + wilgoć

Vibrio cholerae

Przecinkowata pałeczka i wodnista biegunka

Gram – • zakrzywiona pałeczka • oksydaza (+)

1. Profil

Gram:	ujemna
Kształt:	zakrzywiona pałeczka przypominająca przecinek
Oksydaza:	dodatnia
Ruchliwość:	dodatnia
Środowisko:	środowiska wodne

2. Jak wygląda?

prosta pałeczka

np. *E. coli*

przecinkowata pałeczka → *Vibrio*

Vibrio cholerae

4. Klasyczne skojarzenie

„WODA RYŻOWA”

Określenie to odnosi się do klasycznego wyglądu bardzo wodnistej stolca opisywanego w cholerze.

5. Najważniejsza idea

Uszkodzenie nie wynika głównie z inwazji ściany jelita — kluczową rolę odgrywa toksyna.

6. Zapamiętaj!

VIBRIO

+

woda

+

toksyna

VIBRIO → przecinek + woda + toksyna

3. Toksyna choleryczna — prosty schemat

toksyna choleryczna (CTX)

wzrost sygnalizacji cAMP w enterocytach

zwiększone wydzielanie jonów i wody do światła jelita

obfita wodnista biegunka

Campylobacter jejuni

Zakrzywione pałeczki przypominające skrzydła mewy

Gram – • zakrzywiona • oksydaza (+) • mikroaerofilna

1. Profil

Gram:	ujemna pałeczka
Kształt:	zakrzywiona / spiralna
Oksydaza:	dodatnia
Ruchliwość:	dodatnia
Warunki:	mikroaerofilne
Wzrost:	charakterystycznie możliwy w podwyższonej temperaturze dla <i>C. jejuni</i>

2. Obraz do zapamiętania

„Skrzydła mewy”

3. Najważniejsze źródła skojarzeń

ŻYWNOSĆ

szczególnie niedogotowany drób jako klasyczne skojarzenie

ZWIERZĘTA / ŚRODOWISKO

możliwość transmisji zoonotycznej

4. Powiązania kliniczne

zapalenie jelit

gorączka

bóle brzucha

biegunka, niekiedy zapalna

5. Powikłanie, które trzeba kojarzyć

ZESPÓŁ GUILLAINA-BARRÉGO

Po niektórych zakażeniach *Campylobacter jejuni* może dojść do reakcji immunologicznej związanej z rozwojem zespołu Guillaina-Barrégo.

REAKTYWNE ZAPALENIE STAWÓW

możliwe po zakażeniu jelitowym

6. Zapamiętaj!

CAMPYLOBACTER →
skrzydła mewy + drób + GBS

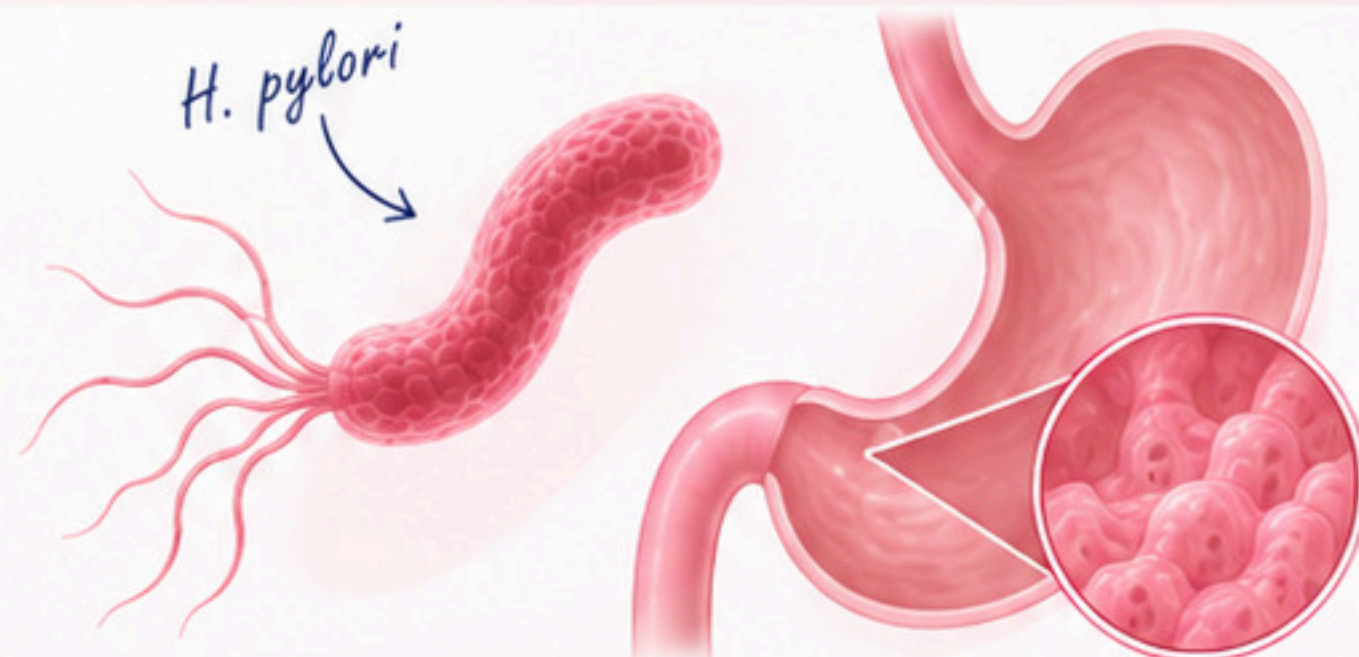
Helicobacter pylori

Zakrzywiona bakteria przystosowana do życia w żołądku

Gram – • ureaza (+) • oksydaza (+) • ruchliwa

1. Profil

Gram:	ujemna, zakrzywiona/spiralna pałeczka
Ureaza:	silnie dodatnia
Oksydaza:	dodatnia
Katalaza:	dodatnia
Ruchliwość:	dodatnia
Miejsce:	błona śluzowa żołądka

2. Jak przeżywa w kwaśnym środowisku?

MOCZNIK

ureaza

Ureaza pomaga tworzyć bardziej sprzyjające mikrośrodowisko wokół bakterii.

AMONIAK

lokalne podwyższenie pH

3. Najważniejsze powiązania

ŻOŁĄDEK

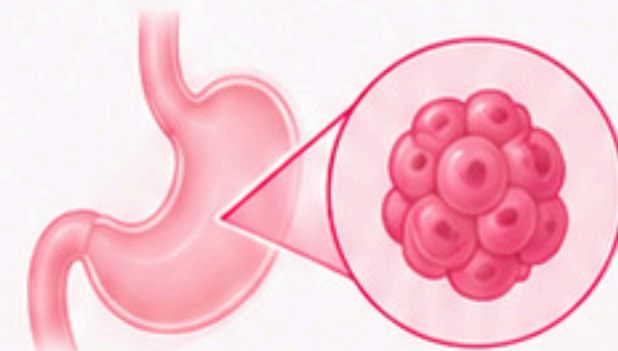

- przewlekłe zapalenie błony śluzowej żołądka
- choroba wrzodowa
- zwiększone ryzyko określonych nowotworów żołądka przy przewlekłym zakażeniu

4. Ważne skojarzenie onkologiczne

Przewlekłe zakażenie *H. pylori* jest związane ze zwiększonym ryzykiem:

- gruczolakoraka żołądka
- chłoniaka MALT

5. Proteus vs Helicobacter — oba mają ureazę

Cecha	<i>Proteus</i>	<i>H. pylori</i>
Ureaza	+	+
Kształt	prosta pałeczka	zakrzywiona/spiralna
Główne miejsce	układ moczowy	żołądek
Oksydaza	—	+

6. Zapamiętaj!

HELICOBACTER →
żołądek + ureaza (+)

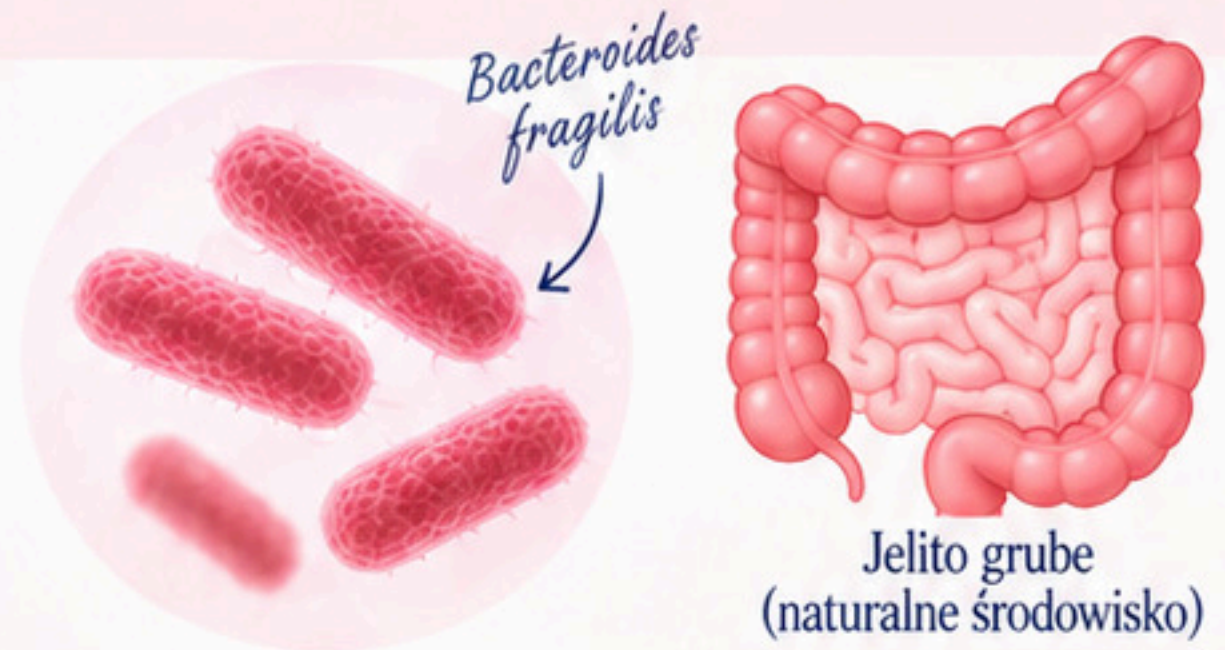
Bacteroides fragilis

Ważny beztlenowiec mikrobioty jelitowej

Gram- • pałeczka • beztlenowiec • jelito grube

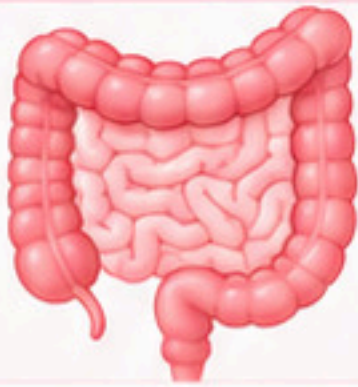
1. Profil

Gram:	ujemna pałeczka
Tlen:	bezwzględny beztlenowiec
Naturalne środowisko:	jelito grube
Otoczka:	może być istotnym czynnikiem zjadliwości
Grupa:	część mikrobioty jelitowej

2. Najważniejsza zasada

W JELICIE

element
mikrobioty

POZA JELITEM

może stać się ważnym
patogenem
oportunistycznym

3. Klasyczne powiązanie

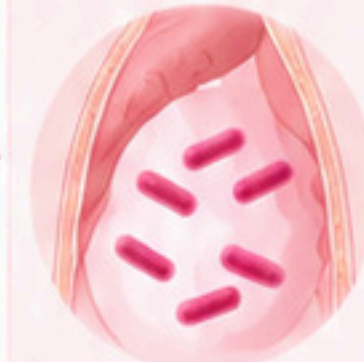
jelito

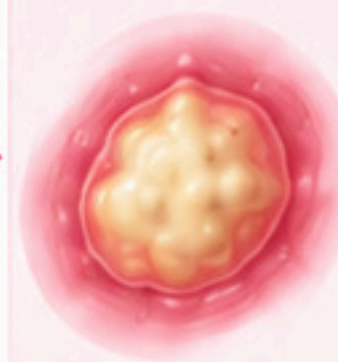
przerwanie
bariery

jama brzuszna

ropień

ROPNIE WEWNĄTRZBRZUSZNE

Po uszkodzeniu bariery jelitowej bakterie beztlenowe, w tym *B. fragilis*, mogą uczestniczyć w zakażeniach wewnątrzbrzusznych i tworzeniu ropni.

4. Dlaczego „beztlenowiec” ma znaczenie?

Beztlenowce najlepiej rozwijają się w środowisku o niskiej zawartości tlenu, np. w martwiczych tkankach lub zamkniętych przestrzeniach.

5. Pułapka

Ta sama bakteria może być nieszkodliwa w swoim naturalnym miejscu i chorobotwórcza po przedostaniu się do innej lokalizacji.

6. Zapamiętaj!

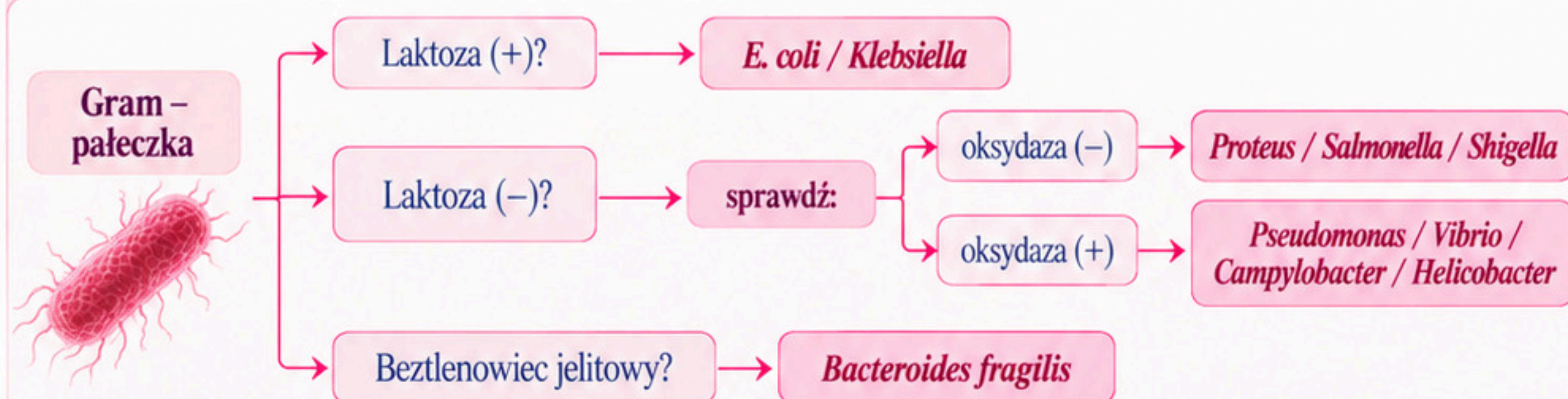

BACTEROIDES → jelito + beztlenowiec + ropień

Gram-ujemne pałeczki – wielka tabela szybkiego różnicowania

Główna karta porównawcza dla stron 39–47

Szybki algorytm różnicowania

Gram-ujemne pałeczki – tabela porównawcza

Bakteria	Laktoza	Oksydaza	Ruchliwość	Cecha wyróżniająca	Główne skojarzenie
<i>E. coli</i>	+	–	+	częsta flora jelitowa	ZUM, jelita
<i>K. pneumoniae</i>	+	–	–	otoczka, śluzowe kolonie	płuca, ZUM
<i>P. mirabilis</i>	–	–	+++	ureaza, swarming	ZUM
<i>Salmonella</i>	–	–	+	często H ₂ S (+)	jelita
<i>Shigella</i>	–	–	–	H ₂ S (–), mała dawka zakaźna	zapalna biegunka
<i>P. aeruginosa</i>	–	+	+	pigmenty, niefermentująca	szpital, wilgoć
<i>V. cholerae</i>	niekluczowe	+	+	przecinkowaty kształt	wodnista biegunka
<i>C. jejuni</i>	niekluczowe	+	+	„skrzydła mewy”	zapalenie jelit
<i>H. pylori</i>	niekluczowe	+	+	ureaza (+)	żołądek
<i>B. fragilis</i>	niekluczowe	–	zwykle –	beztlenowiec	ropnie wewnątrzbrzuszne

Legenda

+

= dodatni / obecny

–

= ujemny / brak

+++

= bardzo duża ruchliwość

niekluczowe

= cecha nie jest głównym punktem różnicującym w tym przewodniku

Trzy testy, które dają dużo informacji

LAKTOZA →

szybkie rozdzielenie wielu Enterobacterales

OKSYDAZA →

oddziela Enterobacterales od części innych Gram-ujemnych pałeczek

UREAZA →

szczególnie przydatna jako skojarzenie z *Proteus* i *H. pylori*

Wielka mapa bakterii – od Grama do odpowiedzi

Jedna strona do powtórki całego przewodnika

A. WIELKA MAPA DECYZYJ

